תלמוד ירושלמי · מפרשים · מראה הפנים על תלמוד ירושלמי · סדר מועד

מראה הפנים על תלמוד ירושלמי סוכה

רבי משה מרגלית

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מראה הפנים על תלמוד ירושלמי סוכה

רבי משה מרגלית

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מראה-הפנים-על-תלמוד-ירושלמי-סוכה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 11
הלכה ג 12
הלכה ד 14
הלכה ה 15
הלכה ו 15
הלכה ז 16
הלכה ח 17
הלכה ט 18
הלכה י 18
הלכה יא 18
הלכה יב 19
פרק ב 19
הלכה א 19
הלכה ב 21
הלכה ג 22
הלכה ד 22
הלכה ה 23
הלכה ז 23
הלכה י 24
פרק ג 25
הלכה א 25
הלכה ב 29
הלכה ג 29
הלכה ד 29
הלכה ה 31
הלכה ו 31
הלכה ז 32
הלכה י 32
הלכה יא 33
פרק ד 34
הלכה א 34
הלכה ב 36
הלכה ג 37
הלכה ד 37
הלכה ה 37
הלכה ו 38
הלכה ז 39
פרק ה 39
הלכה א 39
הלכה ב 43
הלכה ו 43
הלכה ז 43
הלכה ח 43

פרק א

הלכה א

סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה. הכא גריס למעלה מעשרים כמו בנוסחת הבבלי ובריש עירובין נוסחא דהכא גבוה מעשרים ונ"מ לדינא איכא דלנוסחא למעלה מעשרים א"כ משמע למעלה מחללה וזהו כרבא דריש עירובין דף ג' דקאמר חלל סוכה תנן חלל מבוי תנן ואם מקצת הסכך או מקצת הקורה בתוך עשרים כשר וכ"כ הר"ן לדייק כן מדקתני למעלה דקיי"ל כהך דרבא וכבר ביארתי בריש עירובין דאף דלנוסחא דהכא גבי מבוי מ"מ למדין זה מזה לרבה בר עולא דעירובין דמחמיר וקאמר זה וזה פסול וע"ש:

והרי אכסדרה וכו'. בבבלי גריס בכ"מ אכסדרה בבקעה וכן במכלתין דף י"ח ועיין בתוס' שם ועיין לעיל בפ"ק דעירובין הלכה א' ד"ה אכסדרה שנפרצה לר"ה מה שביארתי שם בס"ד:

רבי אבהו בשם ר' יוחנן התורה אמרה בסוכות תשבו וכו'. זהו כטעמיה דר' זירא דהתם ריש מכלתין אלא דר' זירא יליף דבעינן צל סוכה מקרא דישעי' וסוכה תהיה לצל ור' יוחנן יליף הכא מן התורה מקרא דבסוכות תשבו דמשמע ליה למדרש שצריך אתה לישב בצילה של סוכה ולא בצילן של דפנות ולר' זירא דהתם איכא למימר דלא נפקא ליה מקרא דבסוכות תשבו משום דבעינן ליה למידרש תשבו כעין תדורו כדדריש התם בברייתא שילהי פ"ב דמכאן שכל ז' ימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו ארעי וכו' ולאו דס"ל לר' זירא דסוכה דירת קבע בעינן וכר' יהודה דהא ע"כ לר' זירא סוכה עראי בעינן כדהוכיחו התוס' ריש מכלתין ד"ה כי עביד ליה דירת קבע וכו' מדדריש מדכתיב וסוכה תהיה לצל הא כתיב נמי מזרם וממטר וניבעי נמי שלא ירדו הגשמים לתוכה אלא ודאי משום דבעינן סככה עראי ע"ש ועיין לקמן ד"ה רבנן עבדין מזרם וממטר אחת וכו'. מה שנתבאר בענין זה בס"ד:

אמר ליה ר' יוסה על דעתך דאת אמר בדפנות הדבר תלוי וכו'. כדפרישית דלר' יונה דמכשיר בשהסכך נתון למטה מעשרים אע"פ שהדפנות גבוהין מכ' אמה ומשום שאין הדבר תלוי לפסול הסוכה אלא דווקא בשהסכך נתון ע"ג הדפנות הגבוהין מכ' והלכך אקשי ליה לדידך הכי הוה בעי ליה להתנא למיתני סוכה שהיא נתינה למעלה מכ' אמה לדפנות פסולה כי היכי דנידוק הא אם היתה נתונה למטה מעשרים לדפנות כשרה אלא ודאי דלעולם פסולה ומשום דבעינן צל סוכה ולא בצל של דפנות ואם הדפנות גבוהין מכ' אין כאן צל הכך אעפ"י שהוא נתון למטה מכ' וא"ת ולר' יוסה נמי תיקשי ניתני

סוכה שדפנותיה גבוהין למעלה מכ' פסולה דהא השתא איכא למטעי ולמידק כהאי דר' יונה שאם הסכך נתון למטה מעשרים כשרה ואעפ"י שהדפנות גבוהין מכ' ואין לומר דהא ממילא ידעינן וכדפרישנא לר' יוסי דכשהדפנות גבוהין אין כאן צל סוכה לעולם הא הוה ניחא אי לא הוה לן טעמא אתרינא בדינא דמתני' אלא טעמיה דר' יוחנן ודר' זירא אבל מכיון דאיכא אמוראי דמפרשי לטעמא אחרינא אי כדרבה משום דלא שלטא ביה עינא וכדר' יעקב בשם ר' יאשיה דלקמן בשאין דפנותיה עולות עמה וכו' והיינו כדרבה אי כרבא דהתם דסוכה ראויה לדירת עראי בעינן א"כ למאי דקיימינן השתא לטעמיה דר' יוחנן ודר' זירא משום דבעינן צל סוכה ניתני סוכה שדפנותיה גבוהין כו' כי היכי דנדע דעיקר טעמא משום דבעינן צל סוכה הוא דהויא ולאשמועינן היא גופה ודאי לר' זירא גופיה י"ל דסמיך אקרא דוסוכה תהיה לצל דמשמע דסוכה לצל הוא דהויא סוכה אלא לר' יוחנן דלא דריש להאי קרא לכאורה איכא למידק כהאי דיוקא דדייקינן לר' יוסה דקאמר אליבא דר' יוחנן וצ"ל דלכ"ע לר' יוחנן ובין לר' זירא אקרא דסוכה תהיה לצל הוא דסמכינן ולאביי דהתם דפריך לר' זירא אלא מעתה העושה סוכתו בעשתרות קרנים וכו'. ולא מדייק כדדייקינן הכא אלא מעתה עשה הסכך בתוך עשרים בין הדפנות הגבוהין מכ' אמה ה"נ דלא הויא סוכה וא"כ אמאי תני במתני' סוכה שהיא גבוה וכו' ליתני דפנות הסוכה שגבוהין וכו' משום די"ל דהא הוה פשיטא ליה דבכה"ג אמרינן דל גובה הדפנות ואיכא צל סוכה אבל בעשתרות קרנים דליכא האי תקנתא הוה ס"ד למימר הכי ואהדר ליה ר"ז דאפ"ה אמרינן דל וכו' מה שאין כן בשהסכך גבוה מכ' דליכא למימר דל דפנות. ולפ"ז סברת אביי דהתם איפכא מדר' יוסי דהכא דאלו לר' יוסי דהכא לקושטא דמילתא הסוכה פסולה אף כשהסכך נתון למטה מכ' בשהדפנות גבוהין מכ' דהא פליג אר' יונה ואקשי ליה וכדלעיל ואילו לאביי איכא למימר דהוה פשיטא ליה דבכה"ג אמרינן דל גובה הדפנות ואיכא צל סוכה וכהכשירה ואיכא למימר נמי לאידך גיסא ואין להאריך:

כשאין דפנותיה עולות עמה וכו'. הך דר' יאשיה אזלא כרבה דקאמר משום דלא שלטא בה עינא ומכיון שדפנותיה עולות עמה משלט בה עינא וכדמוקי לה התם כדרבה וכל הפוסקים פסקו כהך דרבא דקאמר דטעמא משום דסוכה ראויה לדירת עראי בעינן ועד עשרים אמה וכו'. וכתב הרי"ף ז"ל איכא מ"ד דהלכתא כרבה דהא כל מילי כרב עביד ואנן מסתברא לן דהלכתא כרבא דקיי"ל סוכה דירת עראי בעינן וכו' וכתב הר"ן ז"ל על זה ועוד מסייעין דבריהם בעלי סברא זו דפוסקים כרבה משום דרבה רביה דרבא הוה ובהא דקאמרי דכל מילי כרב עביד הני מילי במאי דפליגי רב ושמואל כדמוכח בפ'

במה מדליקין ומאי דאמרי נמי דאין הלכה כתלמיד במקום הרב הני מילי כשנחלק עמו בחייו דכיון שלא קיבל רבו דבריו נדחו דברי תלמיד אבל כשנחלק עמו לאחר מיתה לא אדרבה קיי"ל הלכתא כבתראי אע"ג דבתראי תלמידי דקמאי נינהו דבר זה מסורת בידינו הוא מן הגאונים ז"ל וכו' עכ"ל ולפי הכלל הזה מתורץ בכמה וכמה מקומות דלפעמים אשכחן דפסקו הפוסקים הלכה כרבה נגד אביי ורבא ולפעמים אשכחן דפסקו כאביי ורבא נגד רבה וכאשר ציינתי לזה בריש פ' שנים אוחזין ובמקומות המצויינין וע"ש:

רב הושעיה בעי הביא נסר ונתנו ע"ג חולייא של עמוד וכו'. למאי שביארתי בפנים דברי רב הושעיה הם כעין דסבר אביי למימר התם בדף ד' ע"ב היתה גבוה מכ' אמה ובנה בה עמוד וכו' ור' יוסי דדחי הכא להאי פשיטותא דבעי ר' מישא למיפשט מההיא דהמשלשל בדפנות וכו' ס"ל דבלאו הכי אין כאן לומר גוד אסיק דבעינן מחיצות נכרות וליכא וזהו כרבא שם אלא דהואיל דר' מישא מתמה על דלא יליף מן הדא דר' בא בר ממל וכו' השיב לו דלא דמיא וכו' וכמבואר הכל בפנים. ומיהו ניחא לן לפרש לבעיא דרב אושעיא בדרך את"ל דאם מחשבינן להנסר שלא במקום העמוד לפסול שהרי אין שם מיעוט מגובה כ' ופוסל הכל או לא דמכיון דאיכא הכשר סוכה במקום העמוד מיהת שם כשר הוא ואת"ל דפוסל הכל מהו דינו לפסול אם כאויר נחשב הוא או כסכך פסול ואינו פוסל בסוכה גדולה אלא בד' אמות ומן הצד כדאיירינן הכא והשתא למאי דשקיל וטרי הכא דר' מישא מתמיה אמאי לא פשיט ליה מן הדא דר' בא בר ממל וכו' דבמקום הכשר סוכה כשר הוא והשאר פסול ור' יוסה הקשה על זה דלא דמיא דין דסוכה כלל להההיא דעירובין דבעי ר' בא בר ממל למילף מהתם כמבואר א"כ נקטינן מיהת מהאי סוגיא דלכ"ע גובה הסכך מכ' אמה כסכך פסול הוא נחשב ומזה הוה לכאורה סייעתא לסברת הר"ר ישעיה הביאו הרא"ש ז"ל על הא דפירש"י ז"ל במאי דאמרינן התם בדף הנזכר היתה גבוה מכ' אמה ובנה בה איצטבא כנגד דופן האמצעי על פני כולה ויש בה הכשר סוכה כשרה היינו דכשרה כל הסוכה ואפי' מן האצטבא והלאה וכו' ואמרינן לקמן פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה וכו' והקשה הר"ר ישעיה דהא דאמרינן פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה היינו היכא דאית לה הכשר דפנות אלא דלא מוכחא מלתא כולי האי מש"ה נידון כסוכה אבל הכא דמן האצטבא והלאה גבוה יותר מכ' אמה מהיכי תיתי לה הכשר אילו סוכה המסוככת חציה בסכך כשר וחציה בסכך פסול אעפ"י שיש שיעור הכשר בסכך הכשר היושב תחת הסכך פסול מי יצא ידי חובתו. וה"נ הכא דכל למעלה מכ' סכך פסול הוא וכשפודין של ברזל דמי ופי' הוא דאינה כשרה אלא על האצטבא והרא"ש כתב על זה ונ"ל לקיים פירש"י וכו' ומה שהקשה מסוכה שחציה

סכך פסול לא דמי דסכך למעלה מכ' לא מיקרי סכך פסול כדפי' ר"ת כיון דמין כשר הוא ואינו נפסל אלא מחמת גובה הלכך כיון דמקצתו כשרה אידך נידון כפסל היוצא מן הסוכה עכ"ל הרא"ש בזה ויש לתמוה על שלא הביאו כלום מסוגיא זו דמשמע מיהת לכל השקלא וטריא דהכא דגובה מכ' אמה בסכך פסול הוא נחשב ור' משיא ור' יוסה לא פלפלו כלום בזה אלא בענין אחר הוא דנחלקו כמבואר זה לכל המעיין בהסוגיא והר"ן ז"ל אחר שהביא דעת רש"י דכל כסוכה כשרה כתב וז"ל ונראה לי שהוזקק לומר כן משום דאי להכשיר ע"ג איצטבא לבד פשיטא ואין דבריו נוחין אצלי דלית לן לאכשורי משום פסל היוצא מן הסוכה אלא חד מהני גווני דמיתאמרי בגמרא בסוף פרקין אבל גווני אחריני דלא עדיף כהנהו לא לפיכך נראה לי דדוקא במקום איצטבא בלחוד כשרה ודקאמרת פשיטא ליתא במהו דתימא ליגזר דילמא אתי למיכל באידך גיסא דדכוותה אמרינן בפ"ק דעיריבין דף י"ד עשה לחי וחצי מבוי יש לו חצי מנוי ומקשינן פשיטא ומסקינן מהו דתימא ליגזור דלמא אתי לאשתימושי בכוליה קמ"ל עכ"ל הר"ן. ואם לדין יש תשובה על דבריו ואיפכא הוא דנידוק דאי איתא דמה שחוץ לאיצטבא סכך פסול מיקרי קשיא לקושטא דמילתא אמאי לא נגזור דלמא אתי למיכל באידך גיסא ומהאי דעיריבין דהעיקר הוא מדרבנן בעלמא אין ראי' כלל לסוכה דאורייתא ועוד קשיא טובא מהאי דאמרינן התם ברישׁ מכלתין דף ג' על הא דתנינן מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ב"ש פוסלין דטעמייהו דגזרינן שמא ימשך אחר שלחנו וזה קאי נמי לפי המסקנא בפירושא דפלוגתייהו דב"ש וב"ה דמסיק הש"ס לעולם בתרתי פליגי בסוכה גדולה ובסוכה קטנה וחסורי מחסרא כו' וא"כ למאי דקיי"ל בב"ש בהא דזה אחד משׁשׁה מקומות דהלכה כב"ש וכדחשבו התוס' שם בשם סדר רב עמרם ד"ה דאמר לך מני ב"ש וכו' והשתא ומה התם דגזרינן שמא ימשך מסוכתו אחר שלחנו שבתוך הבית מכ"ש דניגזור כאן שמא ימשך בסוכה עצמה ממקום הכשר למקום הפסול ודוחק לומר דלא גזרינן אלא שמא ימשך אחר שלחנו דווקא וכאן הוא יושב במקום הכשר ושלחנו שם ועוד דאפי' תימא הכי אכתי קשיא ניגזור דילמא אתי למיתב במקום הפסול ולאכול שם דהא חזינן דב"ש מחמירי בסוכה וכל היכא דאיכא למיגזר גזרינן והלכתא כוותייהו בהני תרתי דבין בגדולה ובין בקטנה הלכה כב"ש דגזרינן שמא ימשך וכדעת הרי"ף וכ"כ הרמב"ם בפ"ו בהל' ח' ודלא כבעל המאור והנמשכים אחריו וכתב הרמב"ן ז"ל במלחמות שכ"כ גדולי הגאונים ז"ל דבתרווייהו הלכה כב"ש. ומכלל הדברים האלה נראה דאדרבה מכאן הוכחה לדעת רש"י ז"ל ורוב גדולי האחרונים שהסכימו לדעתו ז"ל. וכדעת המפרשים לפרש גם לדעת הרמב"ם כן מדסתם דבריו בהל' סוכה בהל' י"ד

בדין זה בנה בה איצטבא וכו' כשרה דמשמש כל הסוכה כשרה וכן קבע הב"י בש"ע בסי' תרל"ג. ודייקינן להא מדאמרינן בסוגיא דהש"ס סתם כשרה ש"מ דגובה מכ' אמה לאו סכך פסול מיקרי ולא כדמשמע מסוגית הש"ס דהכא דאי איתא דסכך פסול מיקרי א"כ אפי' במקום איצטבא אמאי כשרה ניגזור דילמא אתא למיכל ולמיתב הכל במקום הפסול אלא ש"מ דאין כאן שם סכך פסול כלל אלא דנידון כפסל היוצא מן הסוכה:

היתה למטה מעשרה ותלה בה עיטורין וכו'. למאי דפרישית בפנים לא פליגא אהא דאיתמר בבנלי דף י' ע"ב נוי סוכה אין ממעטין בסוכה דהתם בדברים שאינן ראוין לסכך בהן הוא דמיירי כגון שהן מקבלין טומאה א"נ מיני פירות ואוכלין וכיוצא בהן. והאי מילתא דר' שמיי כשם שאמרו למעלן וכו' למאי דפרישית אתיא מילתיה כהאי דרבא דעל דאביי סבר למימר דבהוצין יורדין לתוך עשרה אם חמתן מרובה מצילתן כשרה מהדר ליה רבא האי דירה סרוחה הוא ואין אדם דר בדירה סרוחה. והאי דקש ותבן אין ממעטין היינו בתבן סתם דאלו ביטלו הוי מיעוט ולפ"ז האי דעפר וצרורות נמי בסתם מיירי ולא אתיא אלא כר' יוסי דמייתי שם דאלו לרבנן אף בעפר סתם לא הוי מיעוט עד שיבטלנו. וכבר ביארתי מענין זה בעירובין:

מאי טעמי דרבנן סכת סכת וכו'. להאי שיטתא לא פליגי ביש אם למקרא או למסורת אלא דרבנן לא דרשי כ"א ג' פעמים סוכת הנזכרים בפרשה והאי סכות דכתיב מלא לא דרשי אלא לחד ור"ש דריש מלא לתרתי:

רבנן עבדי מזרם וממטר אחת וכו'. נראה לפרש דטעמייהו דרבנן דלא מרבו אלא אחת משום דמפרשי לקרא למחסה ולמסתור לפעמי' מזרם ולפעמים ממטר ואם כן גבי סוכה דלא עבדינן שלא ירד המטר לתוכה וכדמוכח מהאי דתנינן דהגשמים סימן קללה בחג לא מרבינן מהאי אלא אחת ולר"ש דסבירא ליה סוכה דירת קבע בעינן וצריך שתהי' מחסה ומסתור מזרם וממטר בדוקא ולא סבירא ליה כהאי מתני' דספ"ב ולדידיה מרבינן מהאי תרתי דמזרם חד וממטר חד ור"ל שצריך מחסה משתיהן ולפינך מרבינן נמי מכאי לשתים. ולפי זה לר"ש אף סככה בעינן שיהיה קבע. והתוס' שכתבו דסככה לעולם בעינן ארעי והבאתי לעיל בד"ה ר' אבהו בשם ר' יוחנן וכו' היינו לר' זירא דאיהו לא פליג אמתני' דשמעינן דהגשמים סימן קללה בחג וצריך שלא יעשה כ"כ שלא ירדו הגשמים לתוכה וכרבנן דסבירא להו דהכל ראוי לדירת עראי בעינן ולר' זירא מיהת סככה בעינן עראי אבל לר' שמעון איכא למימר דלא כהאי מתני' ואף סככה עושה הוא קבע ואפשר שזהו כוונת התוס' התם דף ו' גבי פלוגתא דר"ש ורבנן דקאמר רב מתנה טעמיה דר"ש מהכא וסוכה תהיה לצל יומם וכו' וכתבו התוס' בירושלמי אמרינן וכו' משום דקשיא

להו אי ר"ש בלחוד היא דדריש מהאי קרא א"כ מילתיה דר"ז דריש מכלתין דדריש נמי מהאי קרא לענין דבעינן צל סוכה לא אזלא אלא אליבא דר"ש דאלו רבנן לא דרשי אלא מן הכתוב בתורה והאי קרא דישעיה לימות המשיח הוא דדרשי ליה ולפיכך מייתי להא דהכא דרבנן דר"ש נמי דרשי מהאי קרא כדקאמר דרבנן עבדין מזרם וממטר אחת ואם כן מילתיה דר"ז אליבא דרבנן דר"ש הוא דאזלא:

אותו של טפח שנתן באמצע מהו וכו'. לבתר כל האי שקלא וטריא מסיק לקמן ר' יהודה בר פזי בשם ריב"ל והוא שתהא נתונה בתוך ג' טפחים כלחיים וזהו כדר' סימון ואיתימא ריב"ל התם דף ז' עושה לו טפח שותק ומעמידו בפחות מג' טפחים סמוך לדופן וכו' ולזה הסכימו כל הפוסקים וצריך נמי צורת הפתח כלישנא בתרא דרבא. ובענין הא דקאמר רב אותה של טפח צריכה שתהא משוכה מן הכותל טפח שמואל אמר וכו' מצאתי בספר המלחמות להרמב"ן ז"ל שהביא לזה לחזק פירושו בהא דאמר רב התם מעמידו כנגד היוצא וז"ל לא כפי' בעל המאור ז"ל בשמועה אלא פי' היוצא הוא סוף הדופן הארוך וננגדו הוא מעמיד הטפח רחוק מן הכותל האחר שאם היו שתי הדפנות מזרח ודרום ובא להעמיד הטפח במערב מרחיקו מן הדרום ומושכו כלפי צפון עד כנגד סוף דופן מזרחי שנמצא דופן מזרחי הארוך סופו שכלפי הצפון וסוף הטפח מכוונין זה כנגד זה שאם יעמידנו סמוך לדופן דרומי. ונמצא ארוך כנגד קצה לדעת רב לא היה אותו טפח שהוא הקצר מתיר אלא כנגדו ואזדא רב לטעמיה דאמר התם (בב"ב גבי מצר) לא קנה ארוך אלא כנגד קצר ורב כהנא ורב אסי אקשו ליה ויעמידנו כנגד ראש תור ויתיר כנגד ראש תור במשך שתי הדפנות ואינהו נמי אזלי לטעמייהו דאמרי התם ויקנה כנגד ראש תור ונדחו דבריהם שאין מעמיד באלכסון (דהא דשתיק רב לא אמרינן בכה"ג דאיתמר בכמה מקומות בהש"ס שתיק רב דלא חש ליה למילתייהו וכן לא אמרינן מדלא ידע לאהדורי להו ש"מ הדר ביה אלא כל כי האי מילתא ספיקא היא וגמרינן מסוגיא דשמעתא אי כרב אי כרב כהנא ורב אסי וכי הא דבשמעתין דמכיון דאשכחן ליה דשמואל משמיה דלוי דאמר מעמידו כנגד היוצא וכן מורין בבי מדרשא ממילא אידחי קושית דרב כהנא ורב אסי ועיין לקמן בפ"א דביצה בהלכה א' בד"ה עגל שנולד בי"ט וכו' דג"כ קאמר התם שתיק רב ודברי רב להלכה הם וכמבואר שם הטעם) ועמדו דברי רב עד שבא ר' סימון וחלק ואמר שמעמידו בפחות משלשה סמוך לדופן ומתיר כל משך הארוך מאחר שיש בקצר משך סוכה קטנה עם שני לבודין דאתא הלכתא וגרעתיה לשלישית ואוקמתה אהכי זהו פירוש הנכון וכך פירשו רבינו שרירא ורבינו האי גאונים ז"ל וכך מצאתי בירושלמי נוסחאות מדוקדקות רב אמר אותה של טפח צריכה שתהא משוכה

מן הכותל שמואל אמר אפי' תימא כנוסה כמה רואין אותה כאלו היא יוצא כהנא ואיסי עלון והוון קומי רב בהדא דשמואל ר' יודא בר פזי בשם ריב"ל והוא שתהא נתונה בתוך שלשה כלחיים ופירושו ברור דרב סבר צריך להרחיק אותה של טפח מן הכותל שבצדו כדי שיהא עומד כנגד סוף הכותל שכנגדו הוא יוצא ושמואל סבר אפי' הוא כנוס ממנו הרבה והוא סמוך לכותל שבצידו רואין אותו כאלו הוא נמשך ויוצא לחוץ כנגד כל אורך הארוך שכנגדו וריב"ל כטעמיה בגמרא דילן ומכאן למדנו מפורש מהו מחלקותם ומהו כנגד היוצא אבל שיטתו של שמואל מוחלפת עם הגמרא שלנו משמיה דלוי וכן דרכן תדיר בחליפין כזה בכל מקום זהו תוכן דברי הרמב"ן ז"ל בענין זה. וסוכה העשויה כמבוי עושה לו פס ד' ומשהו וכו' ולדעת הרמב"ם ריש פ"ד מהל' סוכה בהל' ג' צריך צורת הפתח גם בזה ונראה דטעמו מדגריס בברייתא התם דופן סוכה כדופן שבת וכו' יתירה שבת על סוכה שהשבת אינה ניתרת בפרוץ מרובה על העומד מה שאין כן בסוכה כך הוא גי' התוס' שם מכח הקושיא על הגי' שלפנינו דהא קיי"ל כרב בפא פרוץ כעומד מותר וכך היתה גי' הרמב"ם ובהלכה י"ב שם כתב סוכה שיש לה פתחים רבים ויש בכתליה חלונות הרבה ה"ז כשרה ואעפ"י שפרוץ מרובה על העומד וזהו כהך ברייתא. וסיים שם ובלבד שלא יהיה שם פתח יותר על עשר אבל אם היה שם פתח יותר על עשר אף על פי שיש לה צורת פתח צריך שלא יהא פרץ מרובה על העומד וזהו מוכרח מדלא קתני נמי דיתירה שבת גם בזה דאלו שבת ביותר מעשר צריך ג"כ שיהא פרוץ כעומד ואעפ"י שיש צורת הפתח מה שאין כן בסוכה אלא ע"כ דבזה לא מהני צורת הפתח ביותר מעשר גם בסוכה כמו בשבת אא"כ שאין הפרוץ מרובה על העומד. ובשבת גופיה כבר ביארתי לעיל בפרק קמא דעירובין בהל' ז' מהיכן למד לומר כן עיין שם. והשתא כמו דדייקינן לענין יותר מעשר דצריך שיהא פרוץ כעומד בסוכה כמו בשבת ואעפ"י שיש כאן צורת הפתח מדלא קתני דיתירה שבת גם בזה מסוכה כן נמי נידוק לאידך גיסא בדין דצריך צורת הפתח בסוכה ואף על פי שיש כאן פרוץ כעומד כמו בשבת דאי איתא בסוכה שהיא כמבוי מפולש ועשה לה פס ד' ומשהו בפתות מג' סמוך לדופן שזהו תיקונה ואין צריך צורת הפתח אם כן ליתני נמי יתירה שבת על סוכה גם בזה דאלו שבת במבוי מפולש צריך צורת הפתח מכאן ולחי או קורה מכאן ואלו סוכה בב' דפנות וביניהן מפולש אם עשה התיקון של פס ד' ומשהו אין צריך שוב צורת הפתח אלא ודאי דגם בסוכה צריך צורת הפתח אף בכה"ג הרי לך מוכרח אלו ב' דינים בסוכה לדעת הרמב"ם הא' שצריך שיהא פרוץ כעומד ביותר מעשר אעפ"י שיש לה צורת הפתח. והב' שצריך צורת הפתח בסוכה מפולשת אעפ"י שיש כאן הכשר סוכה מחמת הפס ד' ומשהו

שהעמידו פחות מג' לדופן אפ"ה צריך צורת הפתח כמו במבוי מפולש בשבת זהו מה שנראה לתת טעם לדעת הרמב"ם בענין זה וכן דעת הרי"ף והסכים הרא"ש ז"ל וכתב שצריך לילך אחריו:

ראשי פסל היוצאים מן הסוכה וכו'. ברייתא בבבלי פרקין דף י"ט תנא פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה ומפרש עולא בקנים היוצאים לאחורי הסוכה וכו' רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו הכא בקנים היוצאים לפנים מן הסוכה ומשכא ואזלא חדא דופן בהדייהו וכו' וזהו כר' יסא ר' יוחנן וכו' כדפרישית ורבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן לא נצרכה אלא לסוכה שרובה צלתה מרובה מחמתה וכו' וזהו כדמסיק הכא אליבא דר' חייא בשם ר' יוחנן וכמבואר בפנים בהא דקאמר מה הקלת בה וכו' והרמב"ם הביא להא דרבה ורב יוסף בפרק ד' מהל' סוכה בהל' ג' ודברי רבה בר בר חנא פסק כדיניה בפ"ה בהל' כ' ודברי עולא לא הביא כלל נראה דדעתו דקושיא מאי למימרא דמקשה שם עומדת במקומה דאע"ג דמשר מ"ד הואיל ולגואי עבידי וכו' שינויא דחיקא היא והואיל ומלתא דפשיטא היא לא זכר כלום מזה:

שניא היא באילן שדרכו לפסע. ובבבלי פ"ב דף כ"ב קאמר לא קשיא כאן מלמעלה כאן מלמטה וכדפרש"י דלמעלה כי הדדי פסולה לפי שלמטה היא נראות רחבה הרבה וכשהיא למטה כי הדדי כשרה וכ"נ דעת הרמב"ם במ"ש בפ"ה הל' י"ו וע"ש:

הלכה ב

מאן דאמר כל שהיא וכו'. וכדפרישית דר' יוסה ס"ל דבמקום אחד טפח בעי וכ"כ הטור ז"ל בסי' תרל"ו. והרמב"ם לא זכר מזה ואפשר דהואיל בגמרא דילן קאמר דטעמייהו דב"ה משום דלא בעי סוכה לשם החג וקרא דב"ש מיבעי להו לדרשא אחריתא כמו שהבאתי במתני' א"כ ל"צ כלל לחדש בה דבר אלא דמכיון דהתוס' מביאין לזה קבע הב"י בש"ע כן:

כשהוא מברך עליה בלילי יו"ט ראשון וכו'. ובבבלי פ"ד דף מ"ה ומ"ו פלוגתא דאמוראי היא ומסיק התם ואנן נמי כרבי עבדינן ומברכין כל שבעה. וכענין אם צריך להזכיר זמן על הכום אעפ"י שבירך זמן בשעת עשייתה מדייקי שם התוס' והרא"ש מדקאמר נכנס לישב בה מברך לישב בסוכה ולא קאמר מברך שתים משמע דנפיק אהא דבירך אעשייה שהחיינו ותימא ותיפוק ליה דמברך משום י"ט וכו' והכא מסיק בהדיא דכל הני אמוראי סבירא להו מכיון שחשיכה צריך להזכיר זמן:

הלכה ג

שני סככין זה על גבי זה וכו'. סוגיא דהכא אינה עולה כפי הסוגיא דהבבלי בדף י' בענין סוכה ע"ג סוכה וכל האמור שם בענין זה דהתם קאמר וכמה יהא בין סוכה לסוכה ותהא התתתונה פסולה וכו' ופליגי אמוראי כדפליגי הכא ומיהו לא קאמר התם אלא כדי לפסול התחתונה משום סוכה ע"ג סוכה אבל הכא אהכשר דהתתתונה קאי כדפרישית בפנים ומוכרח הוא למאי דקאמר כמה יהא ביניהן ויצטרפו וזהו משום דע"י זה וע"י זה התחתונה צלתה מרובה מחמתה היא כדקאמר בהסוגיא ובהא הוא דפליגי הני אמוראי דהכא ומיהו אפשר לומר דמכל מקום תליא נמי הא דהכא בענין הפלוגתא דגריס התם דכמו דפליגי התם בענין לפסול התחתונה דלמר אהל טפח ולמר ארבעה ולמר עשרה הוי הפסק דלא נימא חד סוכה היא ה"נ בענין צירוף דאיירי הכא וכדי להכשיר התחתונה בהאי גונא דלמ"ד התם טפח הוי הפסק א"כ ה"ה בענין דאיירי כאן לענין צירוף דעד טפח הוא דמצטרפי להכשיר התתתונה ולא יותר ולמ"ד עשרה הוי הפסק ה"ה הכא עד עשרה הוא דמצטרפו וכן למ"ד ארבעה. ובענין פירושא בדברי ר' יהודה דקאמר אם אין דיורין וכו' ואמר התם בפשיטות מאי אין דיורין אילימא דיורין ממש אטו דיורין גרמי אלא לאו מאי אין דיורין כל שאין ראוי לדירה וכו' והכא הוא מכריע דדיורין ממש קאמר וזה למאי דתנא האי סב אפי' התחתונה כשרה ומשמע דגם העליונה כשרה קאמר ר' יהודה ואם כן מוכרח הוא דדיורין ממש קאמר וכלומר אם אין עכשיו דיורין בעליונה אז אף התחתונה כשרה וכן העליונה אם רוצה להיות דר בעליונה ולאפוקי אם אין העליונה ראויה לדירה כלל דאז ודאי העליונה פסולה. ובענין דינא דמתני' העושה סוכתו תתת האילן וכו' קאמר רבא התם לא שנו אלא באילן שצלתו מרובה וכו' אבל חמתו מרובה כשרה ופריך וכי חמתו מרובה מאי הוי הא קמצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר אמר רב פפא בשחבטן וכן מוקי לה להמתני' דהדלה עליה את הגפן וכו' דאם היה הסיכוך הרבה מהן כשרה דמיירי נמי בשחבטן דאי לאו הכי הא קמצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר ופי' רש"י ז"ל בשחבטן השפיל ענפיו למטה ועירבן עם סכך כשר ואין נראין בעין וסכך כשר רבה עליו ומבטלו דמדאורייתא כל מילי בטלי ברובה וסיים עוד שם לקמן וכתב וכל לשון חבטה שבהש"ס לשון השפלה והמפרש חבטה תלישה או שליפה טועה דאי מחובר הוא מאי אהני ואי תלוש הא קתני אי קצצן מכלל דרישא מחוברין ועוד אי תלוש הוא צלתה מרובה מחמתה אמאי לא הלא נפלו על הסכך וגבי הדלה עליה אמאי בעי סיכוך הרבה מהן עכ"ד בזה. והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ה בהל' י"ב וי"ג וז"ל העושה סוכתו תחת האילן כאלו עשאה בתוך הבית הדלה עליה עלי אילנות וסיכך על גבן ואח"כ קצצן

אם היה הסיכוך הרבה מהן כשרה ואם לא היה הסיכוך שהיה מתחלתו כשר הרבה מהן צריך לנענע אותן אחר קציצתן כדי שתהיה עשויה לשם סוכה עירב דבר שמסככין בו בדבר שאין מסככין בו אף על פי שהכשר יתר על הפסול פסולה. עכ"ל. וכך הם דבריו ז"ל בפי' המשנה שכתב אם היה סיכוך הרבה מהם כשרה ובתנאי שיקוץ אותן שאם לא קצצן יצטרף סכך כשר לסכך פסול לפי שאין מותר לסכך בצמחים בעודן מחוברין לקרקע מן הטעם שנבאר עוד אמר או שקצצן בתנאי שינענע אותן ואז תהיה כשרה ואעפ"י שרוב הסוכה מזה הגפן והדלעת כדי שיהא נעשה לשם סוכה כי העיקר אצלנו חג הסוכות תעשה לך תעשה ולא מן העשוי וכו' עכ"ל ובודאי זה צ"ע כמו שהקשו המפרשים וכן הניח בהגמי"י בצ"ע דהא משמע דבסיכוך הרבה מהן כשרה אפי' בלא קציצה דהא או קתני וכו' וזהו כדברי רש"י ואי בתלוש הא קתני או שקצצן מכלל דרישא במחוברין והה"מ ז"ל כתב בזה דרבינו מפרש חבטן שהפרידן זה מזה אבל אם היו מעורבין זה בזה אעפ"י שהסכך כשר רבה מצטרפין זה בזה ופסול וזהו הדין שכתב בסמוך עירב דבר שמסככין בו כו' עכ"ל. וזה אינו מובן וצריך ראיה לפירוש הזה דהיכן מצינו דחבטה לשון הפרדה הוא. וגם על פירש"י יש לדקדק שכתב כל לשון חבטה שבהש"ס לשון השפלה הוא והרי מצינו חבטה לשון הכאה או נשירה הוא כדאמרינן בב"ק דף נ' ע"ב בור שאמרה תורה לחבטו וכו' ולא שייך שם אלא לשון הכאה ולא השפלה דהא קאמר שם אלמא קסבר חבטה קרקע עולם הוא דמזקה ליה וכן לקמן וא"ת לחבטו אמרה תורה ולא להבלו התורה העידה על הבור ואפי' מלא ספוגין של צמר ופירש"י בעצמו דליכא חבטה ואי השפלה הא איכא וכן לשון נשירה מצינו בחיבוט ערבה ובפ' לולב וערבה דף מ"ד ע"ב אתא לקמיה ההוא גברא ואייתי ערבה שקיל חביט חביט ולא בריך ושם פירש"י לשון נענוע ומיהו מההיא דבור קשיא ונראה דהרמב"ם מפרש בשחבטן שנשרן ואח"כ קצצן שכתב אעלין קאי שהשיר את העלין מהענפים וכן פי' בעל המאור ז"ל שחבט ענפי האילן עד שנשרו כל העלין ממנו דגלי אדעתיה דלא ניחא ליה בצלו של אילן כלל ונעשה האילן כעומד בפני עצמו ולא מצטרף לצל סוכה וזה דווקא באילן שחמתו מרובה אבל אם צלתו מרובה מחמתו אעפ"י שחבטן אם סיכך תחתיו פסולה דהוי ליה סוכה שתחת האילן וכו' והיינו דתנן הדלה עליה וכו' כלומר שהדלה על דפנות הסוכה וסיכך על גבן פסולה ואם היה סיכוך מרובה מהן כשרה ואוקימנא בשחבטן שאין רוב הסיכוך מבטל את האילן עד שיחבוט אותו וישייר את עליו וכו' ע"ש ומחמת זה אין באילן צילתו מרובה מחמתו והא דהקשה רש"י מדקתני סיפא או שקצצן מכלל דרישא במחוברין אין ודאי דברישא במחוברין מיירי ומטעם זה פסק הרמב"ם בדין עירב דבר

שמסככין בו וכו' והיינו שהן מחוברין ולא קצץ את עלי האילן לא מהני העירוב דאע"ג דמדאורייתא בטל ברוב והוא ז"ל כתב פסולה משמע מדאורייתא היינו טעמא דכאן לא בטל הסכך פסול מכיון שעדיין נראה בעין דמחוברין הן ולפ"ז דין דעירב וכו' שכתב אהא דלעיל קאי והיינו שעירב ולא קצץ את עלי האילן. וזה הפירוש בשחבטן שהשיר וקצץ את העלין הוא הנכון וכ"כ בעל המאור וז"ל למדנו זה מחיבוריהם של הגאונים ז"ל שכתבו הדלה עליה את הגפן וכו' פסולה ואפי' היה הסכך כשר מהן הרבה ואם חבטן עד שנשרו עליהן כשרה ויש לרבינו שלמה ז"ל פי' אחר שהוא מפרש אותן בענין חבוט ורמי כלומר שהשפילן ועירבן עם הסכך כשר וקשיא לן על הדין פירושא הא דתנן הדלה עליה את הגפן וכו' דאוקימנא בשחבטן והרי הסיכוך למעלה מהן הוא דקתני וסיכך על גבן ואין זו השפלה אלא העלאה עכ"ל בעל המאור. הנה בענין קושיא זו י"ל דרש"י גריס וסיכך על גבה ואסוכה קאי והגפן והדלעת למעלה מן הסיכוך וכך היא הנוסחא במשנה בהבבלי ולק"מ מיהו הפי' חבטן בשנשר וקצץ העלין מן הענפים היא העיקר וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל כמו שנתבאר ובזה תבין במה שכלל הוא ז"ל דין העושה סוכתו תחת האילן ודין הדלה עליה וכו' בדין אחד לפי שבא זה ולימד על זה וכתב דין שתחת האילן סתם ולא חילק בין אם צלתו מרובה או לא כדמחלק רבא משום דלמאי דמסיק רב פפא דלא מיתכשר אף בחמתו מרובה אלא בשחבטן א"כ זהו כדתנינן הדלה וכו' ומוקמינן נמי בשחבטן וריש דבריו בשלא חבטן מיירי וא"כ לעולם פסול הוא ולפיכך אתם בזה ולא חילק וממילא מתרצא שפיר נמי הקושיא שהניחו בצ"ע דמדקתני או שקצצן מכלל דרישא במחוברין דודאי דרישא במחוברין איירי אלא בשחבטן והשיר את עלי האילן ולפיכך מהני רוב הסיכוך לבטל הסכך פסול דגלי אדעתיה וכו' כדלעיל וסיפא שקצצן לגמרי עסקינן וכדמסקינן כדשמואל שצריך לנענע משום תעשה ולא מן העשוי:

הלכה ד

אמר ר' חנניה הדא דאת אמר מן הצד וכו'. מילתיה דרב חנניה אזלא כהאי דבעי התם בדף י' למידחי להא דקאמר לימא מסייעא ליה לרב חסדא דקאמר לא שני אלא מפני הנשר אבל לנאותה כשרה דתניא סיככה כהלכתא ועיטרה בקרמים וכו' ודחי לה דילמא מן הצד וזהו סברא דר' חנניא דתלה בה קיטיות כדי לנאותה הוא ודוקא מן הצד אבל ר' יוסי פליג עליה וקאמר דלא אמרו אלא מפני הנשר הא שלא מפני הנשר אלא לנאותה כשרה בין מן הצד ובין מלמעלה וטעמא דאע"ג דדבר המקבל טומאה הוא מ"מ כל שהוא לנאותה לא שם סכך עליה וצורך סוכה היא ובטל לגבה וכן סתם הרי"ף ז"ל כדברי רב

חסדא וכן הרמב"ם ז"ל בפ"ה בהל' י"ז ומה דפרישית בדברי ר' יוחנן במאי דאמר שכן הוא חלל באצילי ידיו כך פי' הרי"ף ז"ל:

הלכה ה

תרתיהן לקולא כו'. האי אתייא כמ"ד דאמרינן קצצתן זו היא עשייתן אבל כל הפוסקים הסכימו כהאי דשמואל התם בדף י"א דלא אמרינן קציצתן זו היא עשייתן אלא דלעולם צריך לנענע אתר שקצצן כל זמן שאין הסכך הכשר רבה עליהן ואם הסכך כשר רבה עליהן ואעפ"י שלא קצצן לגמרי אלא שקצץ והשיר את העלין מהענפים אע"פ שמחוברין הן למטה הסכך הכשר מבטלן כמבואר כל זה לעיל בהלכה ג' ד"ה שני סככין וע"ש מה שביארתי בס"ד:

ומאן דאמר פסולה בחבלים של פשתן. והוי כדברי הרמב"ם וטעמו כמה שכתב בפ"ה בהל' ד' סיככה בפשתי העץ וכו' ואם דק ונפץ אותן אין מסככין בו מפני שנשתנית צורתו וכאילו אינן מגידולי קרקע וכו' ע"ש והיינו טעמא דמחלק הכא בין חבלים של סיב ובין חבלים של פשתן והביא הה"מ ז"ל שם הא דהכא:

דין כדעתיה ודין כדעתיה וכו'. התוס' מביא לזה בדף י"ב ד"ה בפסולת גורן ויקב. והתם קאמר להא דקאמר ר"ל דילפינן מקרא ואד יעלה מן הארץ הניחא לר"א דאמר ענני כבוד היו אלא לר"ע וכו' עד דקאמר ר' יוחנן אמר קרא באספך מגרנך מיקבך וכו' ומשמע דאליבא דר"ע הוא דבעינן למילף מהאי קרא לטעמא דמתני' אבל למאי דקאמר דר' יוחנן ס"ל עננים מלמעלה היו א"כ לר' יוחנן אף אליבא דר"א ע"כ דאתינן להאי קרא דבאספך ובמקום אחר הארכתי בזה:

הלכה ו

בא במחשבה. דמהני מחשבה להורידן לידי טומאה וכדתנן בסוף פרק כ"ה מכלים כל הכלים יורדין לידי טומאה במחשבה אבל איפכא שקצר למאכל ונמלך וחשב עליהן לסכך אינן עולין מטומאתן במחשבה אלא בשינוי מעשה כדקאמר נמי התם בדף י"ג:

מכאן שהדופן קרוי סכך וכו'. כדפרישית דהא אמתני' קאי דקתני וכולן כשרים לדפנות א"כ ע"כ לפרש דכעין קושיא היא וכלומר דהא משמע דהדופן קרוי נמי סכך ומ"ט כשרים הם לדפנות ומשני דהא מכאן נמי שמעינן דעושין דפנות בדבר המקבל טומאה וכלומר אי דרשת להאי וסכות דבא ללמד דהפרוכת שהוא דופן וקרוי סכך וכדי ללמוד מכאן בעלמא היכא דבעינן סכך ודפנות כי הכא גבי סוכה שדין הדופן כדין הסכך הוא וכל מה שמעבב בסכך מעכב גם כן בדופן אמינא לך אנא איפכא דהרי מכאן שמעינן ע"כ שעושין דפנות מדבר שהיא מקבל טומאה כפרוכת. ואם כן מדהא ליתא הא נמי ליתא

וע"כ דכל המעכב בסכך אינו מעכב בדפנות וקרא אשמועין כל היכא דבעינן סכך ודפנות אין דק דפנות כדין הסכך. ובבבלי דף ז' ע"ב דריש ר' יאשיה מהאי קרא דחמתה מרובה מצלתה מחמת דפנות פוסל כמו מחמת סכך דפרכת מחיצה וקרייה רחמנא סככה וכו'. ומכאן תשובה לראבי"ה הביאו המרדכי שכתב דלר' יאשיה ה"ה שאין עושין מחיצה מדבר המחבל טומאה ולא בכל דבר שיש קפידא בסכך וזה קשה דהא ר' יאשיה לא יליף אלא מקרא דפרכת והרי הפרכת מקבל טומאה הוא אלא ודאי לשאר דברים הוא דסמיך ר' יאשיה אהאי קרא וזה פשוט:

הלכה ז

כשיש בהן רוחב ארבע נחלקו וכו'. הכי פליגי רב ושמואל באוקמתא דמתני' נמי בבבלי דף י"ד אלא דהתם גריס בהדיא בדברי רב אבל כשאין בהן ד' ד"ה כשרה ובדברי שמואל בשאין בהן ד' מחלוקת. אבל בשיש בהן ד' ד"ה פסולה והכא מסיק דלר"מ בתרווייהו פסולה ולר' יהודה בתרווייהו כשרה. ופסקו כל גדולי הפוסקים כשמואל ואליבא דר' יהודה ויש לי כאן מקום עיון בדברי הרא"ש ז"ל שכתב על הא דאיתמר הפכן על צדיהן וכו' א"ל פסולה נעשה כשפודין של מתכות וכן הלכתא ואליבא דרב לא מיתוקמא הך פלוגתא דאמוראי אלא אליבא דר"מ וברחבין ד' וקיי"ל בפ' מי שהוציאוהו ר"מ ור' יהודה הלכה כר' יהודה אבל אליבא דשמואל מיתוקמא שפיר לכ"ע ומתוך כך נראה דהלכתא כשמואל ואע"ג דקיי"ל הלכתא כוותיה דרב באיסורי וכו' וכ"פ הרב אלפסי ז"ל והביא ראיה מההיא דרב פפא וכו' וכפר"ת והרמב"ם ז"ל והר"ז הלוי והר' ישעי' דטרני דהלכתא כשמואל והראב"ד ז"ל פסק כר"מ בגזרותיו וכרב והכל עולה לסגנון אחד עכ"ל וצ"ע דנהי דלענין רישא דמתני' בדין דמסככין עולה הוא לסגנון אחד דאם נאמר הלכה כשמואל ואליבא דר' יהודה דהלכתא כוותיה לגבי דר"מ א"כ בשיש בהן רחב ד' אין מסככין בהן לכ"ע ובשאין בהן רחב ד' מסככין וכר' יהודה וכן אם נאמר הלכה כרב דביש בהן רחב ד' פליגי והלכה כר"מ בגזרותיו דגזרינן משום גזירת תקרה נמי הכי הואי דברחב ד' אין מסככין וכשאין בהן רחב ד' מסככין דלא פליגי בהא אלא דקשיא דהא לענין דינא דסיפא אינו עולה לסגנון אחד דאם נאמר כרב דמוקי פלוגתייהו בשיש בהן ד' ור' יהודה מכשיר קשיא הא דתני בסיפא נתן עליו נסר שהוא רחב ד' וכו' לר' יהודה אמאי לא יישן תחתיו וכדפריך התם לרב ואליבא דר' יהודה ומשני לרב מי סברת ד"ה היא סיפא אתאן לר"מ. וא"כ אף להראב"ד דפוסק כר"מ בגזרותיו היינו דוקא בדין דאין מסככין ברחב ד' דשייך גזרת תקרה אבל בדין דסיפא דקתני כשרה ובלבד שלא יישן תחתיו נראה דמצד חומרא בעלמא אמרינן הכי לר"מ דבנסר אחד לא שייך גזרת תקרה והסוכה כשרה קאמר. ואם

כן אף להראב"ד הדרינן להאי כללא דהלכה כר' יהודה לגבי דר"מ ולר' יהודה ישנים תחתיו לאוקמתא דרב ואלו לשמואל אף לר' יהודה אין ישנים תחתיו וכדקתני בהדיא לר' יהודה בהך ברייתא דלקמן תניא כוותיה דשמואל וכו' ואם כן לכאורה נ"מ איכא בדינא דסיפא אם לא שנדחוק לומר דאף בדינא דסיפא בנסר אחד שייך נמי גזרת תקרה בהא דקאמר ובלבד שלא יישן תחתיו ואכתי הני פיסקי עולין לסגנון אחד. ובהא דקאמר הכא לקמן הדא דאת אמר לאורך וכו' נראה פשוט דאדינא דסיפא קאי וכדמוכח מדמסיים ואפשר שלא יישן תחתיו:

הלכה ח

תקרה שאין עליה מעזיבה. רש"י ז"ל פי' סתם תקרה בנסרים שיש בהן ארבעה וכן פי' לשיטתו לקמן בהסוגיא דהתם דקאמר הניחא לרב וכו' אלא לשמואל דאמר בשאין בהן ארבעה מחלוקת סיפא במאי פליגי ופי' ז"ל הא ודאי סתם תקרה בני ארבעה הן ובביטולי תקרה קא מיפלגי וכו'. ומיהו אק פי' זה מוכרח אלא מצינו לפרש דמתני' בתקרה שיש בה נסרים הראוין לסכך מיירי והכי פירושא דהסוגיא לקמן דמעיקרא מכריח הש"ס דבין ברישא ובין בסיפא בגזרת תקרה פליגי והיינו לרב דמוקי פלוגתייהו ברחבין ד' ועלה קאמר ואפלגי בתרתי זימנא למה לי ומהדר סיפא ר' יהודה היא דקאמר ליה לר"מ וכו' ופריך הניחא לרב וכו' אלא לשמואל דלדידיה אף ר' יהודה לא מכשיר אלא בשאין רחבים ד' וא"כ מסתמא תקרה דמתני' נמי בשאין רחבים ד' דלא עדיפי נסרים שלא נתנו לשם סוכה מנסרים שנתנן לשם סכך ולא מיתכשרי אלא בשאין רחבים ד' והשתא במאי פליגי הכא וקאמר דבביטולי תקרה וכו' וכלומר דנהי דהני נסרים ראוין לסכך בעלמא מ"מ הואיל וכאן לא נעשית התקרה אלא לבית וצריך לבטל אותה משום תעשה ולא מן העשוי ומר סבר בטלה בהכי וכו'. ונראה שכך היה מפרש הרמב"ם להמתני' ולהסוגיא ולפיכך כתב בדין זה בפ"ה בהל' מ' ובלבד שלא יהא בכל נסר ונסר ד' טפחים והיינו כשמואל דכוותיה קיי"ל ואליבא דר' יהודה. והרא"ש ז"ל כתב עליו על זה ודברים תמוהים ואין כאן מקום תימה אם נפרש דלא כפי' רש"י ושאין זה כלל מוחלט דסתם תקרה בנסרים שיש בהן ארבעה. וכן פי' הר"ן ז"ל לפי שיטת הרי"ף ז"ל שלא הביא הך אוקמתא בביטולי תקרה וכו' דהרי"ף מפרש בנסרים שהן צרין כ"כ שהיה מותר לסכך בהן לכתחלה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה וכו' ע"ש:

ואם פקפק אין צריך ליטול אתת מבינתים. הך דייקא שייך לפי הנוסחא דהכא בדברי ר"מ וא"צ לפקפק וזה פשוט וכפי אשר ביארתי בפנים:

הלכה ט

תני יותר מכמותן. ביארתי דין זה בהמתני' היטב ולפי דעת הרמב"ם בפ"ה בהל' ט"ז ולפי טעמי המפרשים שכתבו בזה וכפי' גי' ר"ח ור"ת בתוס' דף ט"ו ע"ב דגרסי והא א"א לצמצם וכו' ומסייע להו הא דחברייא דהכא וכמבואר הכל בפנים:

הלכה י

מלתיה דר' חנינא אמרה אף לענין שבת וכו'. ובבבלי דף י"ו ע"ב מסיק כהאי דר' יוחנן גופיה דהכא דלא אמר ר' יוסי אלא לענין סוכה ומשום דאינה אלא מצות עשה אבל שבת דאיסור סקילה לא וכלומר דאע"ג דעירובי חצירות מדרבנן הן מ"מ הואיל ובשבת איכא איסור סקילה במלאכה דאורייתא מחמרינן אפי' במידי דרבנן דאית בה כן פירש"י ז"ל ומסיים התם וא"ת אותו מעשה שנעשה בצפורי על פי מי נעשה לא על פי ר' יוסי אלא על פי ר' ישמעאל בר' יוסי וכו' והכא קאמר דהתיר ר' ישמעאל בר' יוסי בשיטת אביו ועובדא אחרת היא דהתם קאמר פעם אחת שכחו ולא הביאו ס"ת וכו' והכא מעשה דשילטון וכו' ואפשר דתרי עובדי הוה והך דהכא קדמייתא ובאותו שעה היה ר' יוסי בעצמו גם כן מיקל וכהך דרבה בר בר תנה משמיה דר' יוחנן דמעיקרא התם דקאמר ר' יהודה בשיטת ר' יוסי אמרה וכו' והתיר ר' ישמעאל בר' יוסי בשיטת אביו ושוב חזר בו ר' יוסי דלא דמיא סוכה לשבת וכדר' יוחנן גופיה דהכא והאי עובדא דהתם אחר כך היה שכבר חזר בו ר' יוסי והיינו דקאמר לא על פי ר' יוסי נעשה דאע"ג דמעיקרא הוה ר' יוסי מיקל מ"מ שוב חזר בו ועשה ר' ישמעאל בר' יוסי מעשה כסברת אביו דמעיקרא דלאחר שנפטר הוה כדפרש"י ז"ל ומפני שר' ישמעאל תפס שיטת אביו דמעיקרא לעיקר ומשום דבסוכה דאורייתא היא מקלינן עירובי חצרות דרבנן מיבעיא:

הלכה יא

ותני ר' חייה אויר פוסל בשלשה וכו' אף אנן תנינן תרתיהן וכו'. זה כסברת רבה בבבלי דף י"ז ורבנן דבי רב ס"ל התם אויר פוסל בשלשה וסכך פסול באמצע בארבעה ומן הצד אינו פוסל אלא בד' אמות ובפחות אמרינן דופן עקומה ופסקי גדולי הפוסקים כשמואל דהתם דרבנן דבי רב ס"ל כוותיה והרא"ש בשם בעל העיטור איכא פלוגתא ביני רבוותא דרב אלפסי ז"ל פסק כשמואל דהא רבנן דבי רב כוותיה ס"ל ובעל הלכות פסק כרב בלישנא בתרא וירושלמי מסייעא ליה דתני ר' חייה וכו' עכ"ל ולכאורה אין כאן הכרע דר"ח הוא דסבר הכי אבל כל הני אמוראי בתראי דקחשיב הכא אינהו כוותיה דשמואל וכרבנן דבי רב ס"ל דקאמרי בר מינה דההיא דרב ושמואל אמרי תרווייהו משום דופן עקומה נגעו בה אם לא דסמיך על הא דפריך ר' יונה לר' יוסה בפשיטות ולמה לית אנן

אמרין משום שאין סכך פסול פוסל אלא בד' אמות אבל כבר הכריעו כל גדולי האחרונים כהרי"ף והרמב"ם ז"ל:

הלכה יב

תנינן וכן המתיר ראשי מעדנים טהורה ואת אמר הכן. אבל התם בדף ט"ו ע"ב מסיק סככה בבלאי כלים פסולה. וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ה בהל' ב' ואם כן ה"ה הכא וטעמא הואיל והיו מקבלין טומאה בתחלה דשמא יסכך בשברים שעדיין לא טהרו והבאתי לזה בפנים במתני' בס"ד:

הדרן עלך פרק סוכה

פרק ב

הלכה א

הישן תחת המטה בסוכה לא יצא ידי חובתו. כתב הרי"ף ז"ל תרגמה שמואל במטה גבוה עשרה טפחים דכיון דגבוה עשרה שהוא שיעור סוכה נעשית כסוכה בתוך סוכה ולפיכך לא יצא ידי חובתו והשיג עליו בעל המאור ז"ל וכתב וכן פי' הרי"ף בכילה פ"א ואין לשון פירושו בזה נכון וכך היה לו לומר כיון שגבוה עשרה הוה ליה אוהל בפני עצמו ואין זה עומד בצל סוכה אלא בצל אוהל המטה והרמב"ן ז"ל בספר המלחמות כתב על זה משיחתו של רבינו הגדול ז"ל למדנו שאין הטעם משום שאינו עומד בצל סוכה דא"כ אף בשאינה גבוה עשרה נמי שהרי אוהל הוא לענין שאר הדברים אלא הטעם משום דאתי האי אהל ומבטל לסכך סוכה כיון דחשיב הוא ומתורת סוכה בתוך סוכה למדו חכמים דבר זה כי היכי דאמר רחמנא התם דאתי סכך עליון שהוא פסול שאינו עשוי לצל דהא איכא צל תתתון ומבטל לאהל של סכך תחתון ה"נ אתי אוהל זה ומבטל לסכך דסוכה למי שישן תחתיו כיון דחשיב דאית ביה עשרה והיינו דאמרינן בגמרא אתי אוהל עראי ומבטל אוהל קבע אלמא משום ביטולי הוא ולא משום שאינו ישן בצל סוכה שהרי הסכך הסוכך סוכך על הכל ובירושלמי נמי מוכח דגרסינן התם מחלפה שיטתיה דר' יהודה וכו' כ"ש מחלפה שיטתיה דר' יהודה וכו' עד ברם הכא אין כאן חלל אחר פי' דקס"ד לפי שהיה מקום דחוק לתלמידים בסוכה נכנסו תחת המטה והוי כישן תחת המטה וכו' הא למדת שבגמרא נמי מדמין הישן תחת המטה לסוכה תחת סוכה כמו שכתב רבינו הגדול ז"ל וכלשון הזה כתב אף ר"ש בעל הלכות ורבינו שלמה וכן ר"ת ז"ל גבי כילה עכ"ל שם. ולכאורה יש לפקפק על הראיה שהביא מכאן דהא ר' יוסי מדחי לה וקאמר דלא דמיא לסוכה ע"ג סוכה דתמן יש שם חלל אחר וכו' וצ"ל לפירושו

דלענין זה הוא דמדחי דלא תיקשי דר' יהודה אדר' יהודה דאימא לך דלא דמיא ממש לסוכה ע"ג סוכה לפי שאין כאן חלל אחר אלא דמיהת כסוכה בתוך הסוכה דמיא וכן צריך לפרש לדעת הרמב"ם שכתב בפ"ה מהל' סוכה בהל' כ"ג ג"כ הטעם מפני שהיא כסוכה בתוך הסוכה והר"ן ז"ל כתב על דברי הרמב"ן ואין דבריו ז"ל ברורים אצלי דא"כ הוה לן למימר הכי דכי היכי שסוכה שתתת הסוכה לא מיפסלא בפחות מעשרה אע"ג דעליונה קביעא ה"נ אוהל שתחת הסוכה לא יפסל בפחות מעשרה אע"ג דקביעי וליתא דקינופות אפי' בפחות מעשרה פסלי ולא בעי עשרה אלא בכילה משום דלא קביעא או במטה משום דלגבה עשויה ולפיכך נראה דפסולא דהכא מפני שיושב תחת האוהל ולא תחת הסוכה אלא דכל אוהל לא קבוע דומיא דכילה או בעשוי לגבה דומיא דמטה לא מבטל סוכה בפחות מעשרה עכ"ל הר"ן ויש כמה נ"מ בין הני טעמי ואין להאריך כאן:

מחלפה שיטתיה דרבן גמליאל וכו'. התוס' ריש פרקין מביאין לזה ופירשו והוספתי בקצת ביאור דלא תיקשי מאי פריך אם שלא לדחוק את החכמים ישב לו חו"י לסוכה דמאי שנא אם יושב תחת המטה או יושב חוץ לסוכה וכמבואר בפנים והר"ן ז"ל דקדק על הא דפריך מההיא דתפלין והא למאי דסליק אדעתא דר"ג מיתה בו לישב בסוכה בלאו ההיא דתפלין הוה מצי למיפרך למה יהא מוחה בו הרי אין כאן צד איסור אם יושב בסוכה ולא דמי לסמיכה למאן דלית ליה נשים סומכות רשות דהתם איכא צד איסור שהוא סומך עליו בכל כחו ומשתמש בקדשים וכו' ואפשר דהוה ס"ד שהיה מוחה בו כדי שלא יברך עליה א"נ שלא יבא לעשות אותן מצות עשה שיש איסור בעשייתן וכו' עכ"ד ולבסוף העלה להלכה כמ"ד נשים סומכות רשות ואעפ"י שאין חייבות בדבר נוטלות עליהן שכר. ולפיכך רשאות לברך עליהן וכו' וזהו כדעת ר"ת בתוס' דפ"ד דר"ה אבל לא היה צריך לכל סיבובי הדברים האלה דהא דפריך הכא מתפלין לאלומי להקושיא הוא ואתיא כך"ע ואף למאי דמסקינן דרשאות לברך עליהן אפי' פטורות הן וזהו לפי דברי התוס' בפ' השולח דף מ' גבי הא דאמר ריב"ל עבד שהניח תפלין בפני רבו יצא לחירות וכו' ומסיק התם דמיירי כשרבו הניח לו תפלין וכתבו התוס' ולא משום דלא מעבד ליה איסורא דמברך עליהן ואיכא ברכה לבטלה דהא סוכה לולב ושופר דהוי מצות עשה וכמה עשה שהנשים פטורות ומברכות אלא משום דאין עבדים רגילין בתפלין ואי לאו דשחרריה לא הוה מנח ליה ע"כ. והשתא היינו דפריך הכא למאי דאסיק אדעתיה שהיה ר"ג מוחה בו מלישב בסוכה דמה מצות תפלין דהוה ליה למחות בו כי היכי דלא ליתו למיטעי ולומר דר"ג שחרריה ומנח להו ליה ברצונו ואפ"ה לא מיחה בו מצות סוכה דליכא מידי למיטעי על אחת כמה וכמה שלא היה לו למחות בו:

הלכה ב

אמר ר' אמי משום שאין ממעי המטה וכו'. התוס' מביאים לזה בדף כ"א ע"ב ד"ה שאין לה קבע. וכן הביא הרא"ש ז"ל ודקדק מדברי הרי"ף ז"ל מדהביא להא דאביי דהתם לא שנו אלא סמך וכו' נראה שפוסק כר' יהודה וכו' וטעם דקבע עיקר כדאיתא בירושלמי וכו' הלכך נראה דר' יהודה לפרושי לת"ק הוא דאתא וליכא הכא פלוגתא עכ"ל וכ"כ הר"ן ז"ל בענין דקדוק מדברי הרב אלפסי ז"ל וכ"פ הטור והש"ע לפי פי' זה וכמה דפרישית במתני' בפנים ומבואר זה בדברי המפרשים ואין לי להוסיף כאן אלא במה שנראה לי בפירש"י ובדעת הרמב"ם ז"ל שלא הביא כלל לדינא דמתני' דמה שתי' רש"י מטה שלימה (ועיין בתיו"ט מה שכתב בענין זה) נראה לי דכוונת רש"י דהואיל דאיכא למ"ד דטעמא לפי שמעמידה בדבר המקבל טומאה א"כ ע"כ במטה שלמה איירי דמקבלת טומאה ומה שהקשו התוס' כאן לפי' רש"י שפי' לפי שאין לה קבע שמטלטלת ע"י מטה וכו' א"כ קשה הא דר' יהודה דלקמן דפוסל סוכה ע"ג בהמה משום דכתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים וזו אינה ראויה לז' ימים לפי שאין עולין לה ביו"ט ותיפוק ליה משום דמטלטלת ע"י בהמה וקושיא זו תירצו לקמן בדף כ"ג ע"א ד"ה על גבי בהמה וכו' בשם י"מ דהכא לאו במיטלטל הסכך ע"ג הבהמה מיירי אלא שהעמיד הסוכה על ד' קונדיסין וסמך עליהן הסכך והכניס שם הבהמה ועשה עליה קרקעיתה ומחיצותיה עד לסכך דלא חזיא לשבעה דאין עולין ע"ג הבהמה ביו"ט. ועל תירוץ זה יש לפקפק דא"כ קשה מה בא אביי להשמיענו ל"ש אלא סמך וכו' הא בהדיא שמעינן לה מהאי ברייתא מדנפקא ליה לר' יהודה מקרא דשבעת ימים וכו' ש"מ דבעלמא כשרה בכה"ג שאינה מטלטלת וראויה לשבעה היא ודומיא דהקושיא שהקשה הרא"ש כאן לפי פי' רש"י מה בא אביי להשמיענו משנה שלימה היא אם אינה יכולה ללמוד וכו' וע"ש במה שתירץ לפי פי' וטעמא דהכא וזהו כדפרישית בפנים במתני'. ולענין תירוץ קושיא שזכרנו י"ל דאביי אתא לאשמועינן דלא תימא ליגזור בסיכך ע"ג העמודים אטו היכא דסמיך הסכך על הבהמה וכן במטה אטו היכא דסמיך הסכך על כרעי המטה קמ"ל דכולי האי לא גזרו ומשום דמעמיד בדבר המקבל טומאה גופה גזרה היא שלא יבא לסכך בדבר המקבל טומאה כדכתב הר"ן בשם הראב"ד ז"ל והיא גופה קמ"ל אביי ובזה מתרצת קושית הרא"ש ז"ל לפי' רש"י. ובענין מה שלא הביא הרמב"ם כלל מדינא דמתני' אין אנו צריכין למה שכתב התיו"ט לפי שהוא סובר שהיא ככלל המתני' דלקמן וכו' אלא דנראה פשוט שהרמב"ם מפרש להמתני' כפי' רש"י ור' יהודה לפלוגי אתא ולית הלכתא כוותיה וכדברי הת"ק לא היה צריך להביא דכבר נכלל בדבריו כמ"ש סוף

פ"ד דפני סוכה הפריס מן הכל וכו' ובין דבר המקבל טומאה וכו' בכלל וכן לא היה צריך להביא בענין מה שנתבאר מהכא דבעינן גובה עשרה עד הסכך דאי לאו הכי דירה סרוחה היא שכבר כתב שם מענין הגובה והכל נכלל בדבריו. במה שאתה יכול לומר בענין דין הזה:

הלכה ג

רב ושמואל חד אמר מדוללת וכו'. ה"נ פליגי בבבלי דף כ"ב. ומשמע דלא פליגי לדינא אלא בפירוש' דמתני' וכן דעת הרא"ש והר"ן ז"ל שכתבו יראה דהלכה כשמואל מדשקלי וטרו אביי ורבא אליביה ואפשר דרב לא פליג אשמואל בהא דמכשר קנה עולה וקנה יורד אלא דמשמע ליה לפרושי מתני' בחדא (ונוסחא דהכא במתני' דקתני שצילתה וכו' מסייע ליה לפירושו) וכ"פ הרמב"ם בפ"ה בהל' כ"א וכרבא ברחוקין ג"ט זה מזה שאם יש בגג העליונה רחב טפח אמרינן תבוט רמי:

בכוכבי חמה שנו. פי' הרא"ש ז"ל צריכין לכתחלה כדקתני בברייתא שם ב"ה מכשירין בדיעבד אבל לכתחלה צריך שיהו נראין מתוכה. והרמב"ם כתב שם דרך הסיכוך להיות קל כדי שיראו ממנו הכוכבים הגדולים וכו' וכתב הכ"מ שמפרש כי לכוכב החמה וקרי להו כוכבי חמה שמתוך גודלם נראים ביום. ולפירש"י זהרורי חמה הן כשהחמה זורחת עליה:

הלכה ד

מה אנן קיימין וכו' בנתונה באלמין. התם בדף כ"ג קאמר בפשיטות מני מתני' ר"ע וכו' וגריס שם בברייתא דר"ג ור"ע פליגי בה. והכא דחיק לאוקמה להמתני' בנתונה בנמל ונראה דנ"מ איכא אי פליגי נמי בראש העגלה או לא דלמאי דכתבו התוס' כאן דשפיר גרסינן בברייתא נמי בראש העגלה דפליגי נמי בה וטעמא כדכתבו בפ"ק דף ל' דאע"ג דלא שייך בה רוח כדאמרי' בספינה דפליגי ביכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה ואינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים וזהו דעת ר"ת ור"ח דלא גרסי בראש העגלה מהאי טעמא וכתבו על זה ומיהו יש לדחות דכה"ג אמרינן יכולה לעמוד ברוח מצויה דארץ ואינה יכולה לעמוד ברוח מצויה שבראש העגלה כיון דניידא שוב כתבו על זה ולא מיסתבר כלל דאלא מעתה ליפלגו בסוכה שבראש העגלה כיון דניידי מיתחזי' בעראי (וכלומר דא"כ היה קשה לגי' ר"ת ור"ת אמאי לא פליגי נמי בראש העגלה) ועוד קשה דבראש הספינה נמי ניידא ולמה לי משום דאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים ומיהו יש לישב כמו שאפרש לקמן בריש הישן גבי סוכה שסמכה בכרעי המטה ור"ל דשם כתבו ד"ה שאין לה קבע דלפירש"י שפירש אין לה קבע שמטלטלת על ידי המטה א"כ בראש

העגלה נמי פליגי מכיון דמטלטלת היא והא דמודה ר"ג בספינה היכא שיכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה דיבשה אע"ג דמטלטלת ע"י הספינה שאני ספינה דאורחה בהכי וחשיבא קבע אע"ג דמטלטלת עכ"ד והשתא היכא דהספינה אינה מפרשת בים אלא נתונה בנמל על שעת הים דטעמא דרוח איכא שאף על שפת הים שולטת רוח מצויה דים וטעמא דניידא ליכא דקשורה ועומדת בנמל היא ולפ"ז למ"ד לא פליגי אלא היכא דשייך טעמא דרוח שאינה מצויה דיבשה א"כ ה"ה נמי בעומדת על שפת הים דחדא טעמא אית להו וזהו דטעמא דש"ס הבבלי דלא דחיק לאוקמי למתני' כדהכא משום דהיינו הך אם היא בנמל או במפרשת ואי נימא דבמפרשת איכא נמי טעמא דניידא וכהך סברא דלעיל בתוס' פ"ק א"כ יש לחלק בין מפרשת לעומדת בנמל דליכא טעמא דניידא והיינו טעמא דהש"ס דהכא דאוקי למתני' בהכי והלכך לא תני בה פלוגתא:

הלכה ה

הדא דאת אמר בשומרי גייסות וכו'. ובבבלי בדף כ"ו לא מחלק כלום וטעמא דהתם גריס בברייתא שומרי גנות ופרדסין פטורים בין ביום בין בלילה א"כ חזינן דלפעמים דבשומרי ממון כמו גנות ופרדסין שאין זזין משם פטורין לעולם וה"ה לכל שומרי ממון דהוו כשומרי גייסות שאם שומרים הן ביום ובלילה פטורין ביום ובלילה אבל האי ש"ס תופס לגי' התוספתא כמו שהבאתי בפנים דגריס שומרי גנות ופרדסין פטורין בלילה וחייבים ביום א"כ ה"ה כל שומרי ממון וכדפרישית טעמא בפנים:

אמר ר' אילא שכן אדם ישן קימעא ודיו. זהו כדרבא שם דקאמר אין קבע לשינה ולטעמא דחברייא דקאמר הכא במוסר שנתו לאחר דמותר מיפרך התם כדאתקיף לה רב משרשיא ערביך ערבא צריך:

הלכה ז

רב אבינא אמר לא פליגין מה דאמר ר' יוחנן בשנתן דעתו וכו'. הא דרבי הושעיה דאמר כל שבעה לחובה ודאי לאו אסוכה קאי דלא פליג אחכמים דמתני' אלא אמצה קאי דדריש בברייתא ומייתי לה בבבלי בפ' ע"פ דף ק"כ ובכמה מקומות מדכתיב בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה ללילה הראשון ואף בזמן הזה וכדרבא דהתם ורב אחא בר יעקב פליג שם וס"ל האי קרא איצטריך לטמא ודרך רחוקה והלכך ס"ל מצה בזמן הזה דרבנן וכו' כדאיתא התם ולדידיה בזמן המקדש איכא למימר דכל שבעה חובה ס"ל והא דכתיב ששת ימים תאכל מצות ההוא לכדדרשינן במנחות פ' ר' ישמעאל דף ס"ו כתוב אחד אומר ששת ימים וכתוב אחד אומר שבעת ימים הא כיצד מצה שאי אתה יכול לאכלה שבעה מן החדש אתה יכול לאכלה ששה מן החדש. וכל זה לר' ברכי' דאמר

פליגין הן ר' הושעיה ור' יוחנן ונקטינן מיהת בדברי רב אבונא דאמר לא פליגין וזה דאמר ר' יוחנן בשנתן דעתו וכו' א"כ ס"ל מצות צריכות כוונה ובבבלי פ"ג דר"ה דף כ"ח משמע דגבי מצה לא בעינן כוונה כדגריס התם שלחו ליה לאבוה דשמואל כפאו ואכל מצה יצא וכו' ובענין מצות צריכות כוונה איכא פלוגתת הפוסקים דיש שפסקו כר' זירא דהתם דאמר לשמעיה איכוין ותקע לי ולדידיה בכל מצות צריכות כוונה ולדעת אלו הפוסקים ל"ג שם אמר רבא זאת אומרת התוקע לשיר יצא וכו' אלא רבה גריס ויש שגורסין רבא ופסקו כוותיה דאין מצות צריכות כוונה ויתבאר מזה בשלהי פרק דלקמן בס"ד:

אמר ר' אחא למצוה הושווה. התוס' בדף כ"ז ד"ה חזר בו ר"א וכו' מביאין לזה וגירסתם למצוה תשובה. ופי' כלומר לכתחלה צריך לאכול בסוכה ואם לא אכל משלים בשמיני בלא סוכה ומביאין ראיה מכאן לפירושם שפירשו בהא דקאמר חזר בו ר"א היינו ממה שהי' מצריך סוכה ולעולם י"ד סעודות בעי ולא כפירש"י שפי' מי"ד סעודות חזר בו וס"ל כחכמים שאין לדבר קצבה וכו' ובהא מיהא פליג דקסבר יש לה תשלומין וכו' ודקדקו שם על פירש"י. ע"ש שאין להן הכרת כל כך דמאי דהקשו מהכא דקאמר חברייא בעיי וכו' ר"ז בעי וכו' והא התם אמרינן דישלים במיני תרגימא זה ל"ק דהכא לא קאמרי אלא דרך בעיא וספק ואין ה"נ דאף במיני תרגימא יצא דבעיא דלא איפשיטא היא. וגם לפירושם ולגרסתם קשה שגורסין למצוה חשובה והיינו שלכתחלה צריך לאכול בסוכה וכו' הרי ר"א נקיט בלישניה בהאי ועוד מי שלא אכל בלילי יו"ט הראשון וכו' או לגי' ביו"ט הראשון וכו' ובודאי בלילה הראשון חובה היא עכ"פ לאכול כזית בסוכה. ולגי' שלפנינו למצוה יש סיוע לפירש"י וכמבואר בפנים וקרי לשאר ימים מצוה לגבי לילה הראשון שהיא חובה לכ"ע בסוכה ואעפ"י דשאר הימים רשות נינהו דכה"ג אשכחן בסוף פרק משוח מלחמה ע"ש:

הלכה י

לא סוף דבר מקפת גריסין וכו'. כלומר לאו דווקא אם יש לו מקפת גריסין אלא בכדי שתתקלקל מקפת גריסין משערינן ואפי' מקפה של כל דבר וכדפרישית במתני' בפנים: **ולא שמיע לר"ג נכנס ויוצא וכו'**. והאי תלמיד הוה סבירא ליה דהן מחמירין על עצמן היו והורה כפשטא דברייתא דמייתי לה בבבלי דף כ"ט דקתני אין מטריחין אותו לעלות וכו' וכך היא המסקנא:

הדרן עלך פרק הישן

פרק ג

הלכה א

לולב הגזול והיבש פסול ופירש"י ז"ל לולב כף של תמרים והדר תני הדס וערבה באפי נפשייהו. ולכאורה מאי בעי בזה דנקט והדר תני וכו' ונראה דכוונתו שלא תטעה לפרש דבלולב אגוד מיירי אבל גזל כל מין ומין בפני עצמו ואגדן קנייה בשנוי מעשה וכדס"ד לקמן גבי הני אוונכרי הלכך מפרש לולב כף של תמרים ר"ל שגזל הלולב לבדו מיירי הכא ואפי אגדו אח"כ עם שאר המינין לא קנה כדמסיק לקמן דשנוי החוזר לברייתו הוא ולאו שמיה שינוי והיינו דמסיים הוא ז"ל והדר תני הדס וערבה באפי נפשייהו לומר דאי בלולב אגוד מיירי הכא א"כ הדס וערבה בכלל דין דגזול דמתני' אלא מדהדר תני הדס הגזול ערבה גזולה ש"מ דהכא בלולב לבדו מיירי. ולפ"ז לכאורה איכא למידק אהא דכתבו התוס' לקמן דף ל' ע"ב ד"ה וליקנייה בשנוי השס וכו' וא"ת הא דפריך הכא ליקנינהו בשינוי השם תקשי ליה מתני' דלולב הגזול ויש לומר דמתני' איכא לאוקמה בשגזלו אגודה דלית ביה לא שינוי השם ולא שינוי מעשה. ולמאי דאמרן בכוונת פירש"י הוה קשה דאם כן מאי האי דהדר תני הדס וערבה באפי נפשייהו וצ"ל דהתוס' לא מדייקי הכי דאף דקתני ברישא בלולב אגוד מ"מ הדר מפרש כל חד וחד באפי נפשיה משום שאר דינין דאית בהאי ולית בהאי ולהכי נמי לא מני למתני בקצרה ארבע מינין שבלולב הגזולין ויבשים פסולין משום דהדר בעי למיתני שארי דברים הנוהגין בזה ולא בזה הלכך נקט נמי גזול ויבש בכל חד וחד ואם כן שפיר היא דלפי הס"ד דלקמן הוה מצינן לאוקמי דהכא בלולב שאגדו מיירי:

תני ר' חייה ולקחתם לכם משלכם וכו'. משמע דר"ח ור' לוי פליגי בפלוגתא דר' יוחנן ושמואל דהתם דר' חייה דהכא לא סבר ליה טעמא דמצוה הבאה בעבירה והלכך דריש מקרא דלכם ודוקא ביום הראשון וזהו כשמואל דהתם דאמר לא שנו אלא ביום טוב ראשון אבל ביום טוב שני מתוך שיצא בשאול יוצא נמי בגזול. ור' לוי דהכא כר' יוחנן דהתם דאית ליה טעמא דמצוה הבאה בעבירה וקא פסיק ותני במתני' לא שנא ביום טוב ראשון לא שנא ביום טוב שני והיינו דקאמר לקמן מה פליגין בשגזלו משופה וכו' ועלייהו דר' חייה ור' לוי הוא דקאי וכן פי' הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות ומכאן למדו כל המפרשים דאם קנה דבר הגזול קודם זמן המצוה לית ביה משום מצוה הבאה בעבירה וכמבואר בתוס' ובדברי הרמב"ן והרשב"א והרא"ש והר"ן ז"ל ונלמד ג"כ מהאי דאמרינן גבי הנהו אוונכרי וכו' וכן בהושענא דגופייהו אי הוה בהו יאוש ושנוי רשות מקודם המצוה היו יוצאין בו וזה מבואר הכל. ובענין פסק הלכה מבואר הוא בפלוגתא

דרברבתא דכל אלו הפוסקים והמפרשים שזכרנו פוסקים כר' יוחנן ומשום דהלכתא כוותיה לגביה דשמואל ודעת הרמב"ם ז"ל לפסוק כהאי דשמואל כמו שכתב בהל' לולב בפ"ח בהל' ט' כל אלו שאמרנו שהם פסולים מפני מומין שבארנו או מפני גזל וגנבה בי"ט ראשון בלבד וכו' וכתב הה"מ הטעם משום דהתם לקמן דף ל"ו גבי הא דר' חנינא גבי אתרוג מטביל ביה ונפיק ביה דייקי למתני' דתנינן נקב וחסר כל שהוא פסול דבי"ט ראשון הוא אבל ביו"ט שני כר' חנינא הוא וכו' ומכאן למדו כל הגאונים לכל הפסולין מחמת מומן שהן כשרים בשני וכו'. ועיין שם ואכתי גזול ויבש לית ביה טעמא וכמו שהשיג הראב"ד ז"ל שם וכתב אין הכל מודים בגזול ויבש וכו' והכ"מ כתב מכיון דפסיק רב אשי אליבא דשמואל וכו' וכן לגי' שלפנינו דגריס רבא אמר לעולם בי"ט ראשון וכו' ועוד נוסיף בטעמא מדתני ר' חייה דהכא דאתיא כוותיה דשמואל ולית ליה טעמא דמצוה הבאה בעבירה. ודע דהתוס' כתבו בדברי שמואל מתוך שיצא בשאול יוצא בגזול הכא דווקא שהוא מדרבנן לא חייש למצוה הבאה בעבירה ולכאורה קשה הא במתני' סתמא קתני ומשמע דבין במקדש ובין בגבולין מיירי והרי במקדש כל שבעה מן התורה הוא ופשיטא דלפי שיטת הרמב"ן והרשב"א והביא הר"ן ז"ל דמפרשי דמתני' דידן בשל תורה היא דאיירי וזה כדי לתרץ קושיא שהקשו מההיא סוגיא דלקמן גבי נקב וחסר כל שהוא דמוקי לה בי"ט ראשון דווקא והשא קאמר קא פסיק ותני וכו' וכדהקשו גם כן בתוס' אמנם זה הוא אליבא דר' יוחנן דווקא ואם כן לשמואל דלית ליה קא פסיק ותני ע"כ היה צ"ל דמפרש נמי להמתני' דלא איירי במקדש כלל אלא בגבולין בלבד ולפיכך לא חייש למצוה הבאה בעבירה משום שבי"ט שני מדרבנן הוא. וזה דוחק לאוקמי מתני' בגבולין דווקא. ואם דדברי התוס' היינו יכולין לסבב כוונתם לדבר אחר ור"ל דקשיא להו על הא דקאמר מתוך שיצא בשאול אם כן גבי סוכה נמי נימא הכי לרבנן דמכשרי בשאולה מתוך שיוצא בשאולה יוצא בגזולה והיינו. דכתבו הכא דוקא שהוא מדרבנן ור"ל הטעם של פסול הגזול בלולב בשני מדרבנן בעלמא הוא לא חיישי למצוה הבאה בעבירה ואמרינן מתוך אבל בסוכה שמדאורייתא גזולה פסולה מדכתיב תעשה לך לא אמרינן מתוך והשתא נמי ל"ק במקדש דלכם משלכם לא כתיב אלא בראשון ובמקדש נהי דכל שבעת הימים נטילת לולב מן התורה הוא כדכתיב ושמחתם לפני ה' שבעת ימים מיעוטא דגזול אינו אלא לראשון אף במקדש כל זה היינו יכולין לפרש לדברי התוס' אלא למאי דכתב הרא"ש בענין זה לא שייך לפרש כן שכתב ושמואל סבר כיון שהוא מדרבנן לא חשיב מצוה הבאה בעבירה משמע דאמצות לולב קאי ואין לנו לפרש לפ"ד להא

דשמואל בענין אחר אלא דס"ל דמתני' לא איירי במקדש אלא בגבולין ואין לי להאריך כאן יותר בענין זה ועיין לקמן בהלכה י"א ד"ה מ"ד בשמחת שלמים הכתוב מדבר:
אמר ר' אלעזר תמן בגופו הוא יוצא וכו' ויש קול אסור בהנייה. ואם כן ה"ה בשופר גזול שיוצא דאין גזל בקול וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק א' מהל' שופר בהל' ג' להאי טעמא שאין בקול דין גזל והשיג הראב"ד ז"ל וכתב ואפי' יהיה בו דין גזל יום תרועה יהיה לכם מכל מקום הכי איתא בירושלמי עכ"ל ועיין במפרשין דמה שתירצו בזה אינו מספיק כלום. ולפענ"ד נראה דכך הן הצעתן של דברים ומתחלה נאמר דהאי דרשא דדריש ר' יוסה מיום תרועה יהיה לכם מכל מקום איננו מוסכם במקום אחר דבפ' י"ב דיבמות בהל' ב' דמייתי להא גריס שם עלה הכי הכל מודים בסנדל של עיר הנדחת שהוא כשר דכתיב חלוץ הנעל מכל מקום וכלומר דהנעל ריבויא היא. אמר ר' מנא כמה דאת אמר תמן יום תרועה יהיה לכם מכל מקום כן את אמר הכא חלוץ הנעל מכל מקום. ופירשתי שם דמה בא ר' מנא להשמיענו הלא מעיקרא נמי אמרינן הכי אלא ודאי דר' מנא פליג אהא דקאמר הכל מודים בסנדל וכו' ועלה קאמר דאין הכל מודים בדבר זה אלא כמה דאת אמר תמן וכו' כלומר דלהאי מאן דאמר דסבירא ליה בשופר כשר מטעמא דמרבינן מיהיה דמכל מקום מאיהו הוא דסבר ליה הכא נמי דמרבינן מהנעל מכל מקום אבל להאי מאן דאמר דלא ילפינן מריבויא אלא מטעמא אחרינא דבלולב בגופו הוא יוצא אבל בשופר אין איסורי הנאה וכן אין גזל בקול ה"נ בסנדל לא דרשינן ריבויא להתיר דהרי בגופו יוצא וסנדל של עיר הנדחת פסול ודברי ר' מנא הן עיקר דבתראה הוא מהאי ש"ס וכן קיימא לן בבבלי שם דסנדל של עיר הנדחת פסול דמכיון דבגופו הוא בא לצאת והאי כיון דלשריפה קאי כתותי מכתת שיעוריה. הא לך חדא דאיכא נ"מ רבתא בין האי דרשא דריבויא מיהיה ובין האי טעמא דר"א תמן בגופו וכו' ומכיון דלית לן למילף מריבויא גבי סנדל ה"ה דלית לן למילף הכא בשופר וע"כ טעמא דר"א עיקר וה"ה לגזול ולפיכך מביא הרמב"ם האי טעמא דר"א. ועוד איכא נ"מ בין הני טעמי ולמידן אנו עיקר טעמו שלא הביא אלא האי טעמא דר"א דבפ"ק דערלה גרסינן בהאי תלמודא בהלכה רב הונא שאל אתרוג שנטע למצותו מהו שיהא חייב בערלה חזר רב הונא. ופשיט לנפשיה. ואמר אתרוג שנטע למצותו חייב בערלה ופריך ולא כן תנינן ולקחתם לכם ולא מן המצוה. כלומר ולא מן המצווה עליכם כגון איסורי הנאה דלכם משלכם דרשינן וכן לא יטול לכתחלה ממעשר שני וכיוצא בו שהוא מצוה ולאו משלכם ומשני דתמן ולקחתם לכם בדמים ולא מן המצוה. כלומר מן הדמים שלכם ולא ממה שהוא מצוה או שהוא מצוה עליכם. ברם הכא כמה דתימר גבי שופר יום תרועה יהיה לכם מכל מקום וכא שלש

שנים יהיה לכם ערלים מכל מקום. אלמא דדרשינן יהיה ריבויא הוא וכ"כ הרמב"ם בפרק י' ממ"ש ונטע רבעי בהל' ז' אתרוג שנטע למצותו חייב בערלה. ולכאורה הוה קשה דש"מ דהאי טעמא דר' יוסי דהכא קאי ואמאי לא הביא. הרמב"ם גם כן בשופר הגזול להאי טעמא אבל הא ליתא דודאי בכל מקום שהוא לחומרא דרשינן מיהיה מכל מקום לרבות לאיסורא וכדאשכחן נמי גבי שרצים דאמרינן בפ' כל שעה דמלכם דרשינן היתר הנאה אי הכי אפי' לכתחלה נמי אמר קרא יהיה בהדיחן יהו אבל לקולא לא דרשינן שיהיה לרבות ולא משום ריבויא לקרא דמיירי בדווקא למימר ביה דאתא לרבות מכל מקום וכמו בסנדל של חליצה דלא דרשינן מהנעל לריבויא להתיר סנדל של עיר הנדחת וכדר' מנא וכמסקנות הבבלי דלעיל וכן הכא גבי שופר דאי לאו טעמא דר"א דאין בקול איסורי הנאה לא הוה דרשינן מיהיה להיתרא אלא דה"א דיהיה אלכם קאי דלעולם צריך שיהא משלכם והא דקאמר גבי ערלה כמה דתימר גבי שופר יום תרועה יהיה לכם וכו' ה"ק דמדחזינן להאי מאן דאמר דדריש מיהיה דשופר לקולא מכ"ש דנידרוש הכא מיהיה לחומרא דליחייב בערלה ולעולם גבי שופר עיקר טעמא כדר"א הוא וכדאמר:

סוכה גזולה אית תנא תני כשרה וכו' למאי דמבואר בבבלי דף ל"א גבי פלוגתא דר"א ורבנן בסוכה גזולה תמצא דלמסקנא דדינא אין בין סוגיא זו לבין סוגיא דהתם. אלא דבענין אוקמתא דפלוגתייהו דמסיק התם רב נחמן דמחלוקת בתוקף את חבירו והוציאו מסוכתו וכו' אבל אם גזל עצים וסיכך בהן ד"ה אין לו אלא דמי עצים והכא לרבנן דקסרין בשם ר' יוחנן אוקמוהו גם כן בשתוקף וכו' כדפרישית באיזו גזולה פסולה דקאמר ובהא דקאמר בין זה ובין זה פסולה היינו למאן דפוסל פוסל גם בגזל פסל אי משום דלית ליה תקנא דמריש גבי סוכה וכדס"ד דאמר התם על הא דרבינא אי דלענין תקנתא דמריש בתר דתקינו רבנן נמי אית ליה אלא דהכא מדאורייתא קאמר וכדכתבו התוס' שם ד"ה אבל גזל עצים וכו' על פירש"י ועל חנם דחק וכו' וכמבואר שם ומיהו לדינא אין בין הסוגיות כלום וזה פשוט. והרמב"ם ז"ל בפרק ד' מסוכה בהל' כ"ה כתב סוכה שאולה כשרה וכן הגזולה כשרה וכו' ואם גזל עצים ועשה מהן סוכה יצא שתקנת חכמים הוא שאין לבעל העצים אלא דמי עצים בלבד ואפי' גזל נסרים והניחן ולא חברן ולא שינה בהן כלום יצא וכתב הכ"מ הטעם דהפקר ב"ד הפקר ומיהו משכחת סוכה גזולה אפי' אחר התקנה כגון סוכה העשויה בראש הספינה או בראש העגלה דכיון שהיתה מיטלטלת נגזלת עכ"ל וכך הם דברי הר"ן ונלמד מפירש"י שפי' שם ודאמרינן בפ' הישן דמודו רבנן בגזולה לאו בגוזל סוכה המחוברת לקרקע אלא בגוזל סוכה העשויה בראש העגלה או בראש הספינה דהיא עצמה נטלת שאינה מחוברת לקרקע ואין עליו להחזיר דמים אלא

כמו שהיא בנויה דאין כאן משום תקנת השבים שהרי לא טרח עליה לבנותה ולא הוציא עליה יציאות הלכך גזולה היא עכ"ל ונראה דאלו היה דעת הרמב"ם כן היה לו לבאר ולומר דבכה"ג אינו יוצא שזו נגזלת היא אלא מדסתם שזה משמע שאין דעתו כן וכך מוכח מדבריו שכתב ואפי' גזל נסרים והניחן ולא חברן וכו' ולא גרוע סוכה שבראש העגלה ובראש הספינה שגזלה והניחה בקרקע שלו מנסרים שהניחן ולא חברן. ועוד דבשגזל כל הסוכה והניחה מסתמא חברה על הארץ או על איזה מקום שהניחה והרי טרח בה מיהת ולדעתו ז"ל יצא גם בזו דזה ודאי אין לומר שגזל הסוכה עם העגלה ועם הספינה דאין המשמעות כן:

הלכה ב

הוי לא טעמא די לא משום שנגמר פריו. לפי מסקנת סוגיא דהכא ירוקות נמי פסולות וכפי אשר הסברתי בפנים דדייק מדקתני סתמא שהיו ענביו מרובים מעליו. ובבבלי דף ל"ג ע"ב מסיק בלישנא בתרא דרב חסדא בשם רב לא שנו אלא ענביו שחורות אבל ענביו ירוקות מיני דהדס הוא. וצ"ל לפי שיטת הבבלי דטעמא דלא מדייק מדקתני סתמא משום דכל דמיני דהדס הוא אינו בכלל ענביו מרובין וקרינן ביה ענף עץ ולא פריו דכשמראיהן שוים לו לא מנכרא הענבים:

הלכה ג

תלמוד לומר וערבי נחל. הכי גריס לה בת"כ דוי"ו דוערבי ריבויא הוא ולהכי פריך כאן לאבא שאול דדריש ערבי שתים אחד ללולב ואחד למקדש א"כ למה נאמר וערבי והוכרח לומר דס"ל וי"ו לעיכובא הוא דאתא ולמעט לצפצפה ובברייתא שהובאה בבבלי שם לא גריס הכי אלא ת"ל ערבי נחל מכל מקום. ופירש"י ז"ל ערבי מכל מקום לשון רבים ופרט לצפצפה דריש לקמן מנחל למעט צפצפה הגדילה בין ההרים. וצ"ל להאי תנא דברייתא דהתם דס"ל כדאמרינן בעלמא וי"ו לא דריש א"נ כדדריש בברייתא שהובאה בפסיקתא וערבי נחל שיהו דליות ועיין בדבור דלקמן:

הלכה ד

ושתי דליות אחת שאינה קטומה וכו'. פירשתי בפנים כעין שפי' הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות על שהקפו בענין שפסק הרי"ף ז"ל וכן הרמב"ם ז"ל בהלכות לולב בפ"ח בהל' ה' הדס שנקטם ראשו כשר ומשום דאיפסק הלכתא בגמרא כר' טרפון אפי' שלשתן קטומים והלכך אידחא לה המתני' דקתני נקטם ראשו פסול והקשו עליו כמו שהביא הר"ן ז"ל במתני' דמ"ט להכשיר נקטם ראשו של הדס יותר משאר מינין ועוד מדאמרינן בת"כ ומייתי לה בירושלמי שתי דליות ואחת שאינה קטומה הרי שקראו לקטומין דליות

ומשמע שאינן קטומי ראש דמה ענין לקרותן דליות וכו' והרמב"ן ז"ל מחזר לתרץ קושיית אלו ואמר דהאי דמכשירין נקטם ראשו של הדס יותר משאר המינין היינו משום דעל ידיו שהוא עבות בעלין אין הקטימה ניכר בו כמו שהוא ניכר בשאר המינין ומה שקראו אותן בת"כ דליות הענפים שהן קטומי הראש נקראים דליות שהן זמורות בלשון הפסוק והם הענפים שדרכם לקטום את ראשן כדי שירבו בהן הענפים ולפיכך נקראו זמורות על שם שזומרין אותן מלשון לא תזמור ומלשון דליות אמרו במשנה המדלה בגפנים כלומר הזומר וכו' וכתב הר"ן על זה וכל זה הוא דוחק והיותר נכון הוא מה שפי' בו הר"ז הלוי ז"ל דנקטם לחוד וקטומין לחוד וקטומין דמתני' היינו שדרך ענפי הדס שיוצאין מצדיהן בדין ופארות והן מפסיקין בקני הדס דלא יהוו תלתא בחד קינא וצריך לקטום אותם משם ולאחר שקוטם אותם מהן נקראין הבדים קטומין ומאן דפסיל סבר דהפסק הוי ולא הוי הדר ור' טרפון סבר דלא הוי הפסקה והדר הוא והשתא אתיא שפיר דקיי"ל כסתם מתני' דלעיל דנקטם ראשו פסול דומיא דשאר המינין וכו' עכ"ל הר"ן ז"ל שם. וזהו נמי כוונת הראב"ד ז"ל בהשגה שם שכתב כבר הופיע רוח הקודש בבית מדרשנו מכמה שנים והעלינו שהוא פסול כסתם מתני' ודברי ר' טרפון שאמר אפי' שלשתן קטומין כשר ענין אחר הוא ולא שנקטם ראשו והכל ברור בחיבורנו ומקום הניחו לי מן השמים עכ"ל והנה בחבורו הנקרא תמים דעים בירר הפי' כדברי בטל המאור ז"ל ולאחר אלו דברי שבח והלול שמענו ולא נבין דאם פירוש דליות לפי פירושם של הראב"ד ובעל המאור דלא מלשון המדלה בגפנים הוא וכן לא מלשון דליות המוזכר במנחות שהבאתי בפנים הוא אלא מלשון המדל בגפנים דמסכת פיאה הוא שעוקר ועושה דלדול כמו שהוזכר שם וכאן נמי שקוטם אותן הבדים דלא הוו תלתא בחד קינא המפסיקין בקני ההדס וא"כ מאי האי דמפרשינן לפלוגתייהו דר ישמעאל ור' טרפון לר' ישמעאל לא סבור קטום הדר ור' טרפון סבר קטום הדר כדקאמר הכא בהסוגיא ואם קטומין דמתני' שקוטמין הבדים המפסקין בקני הדס ואותן הן ממיני הדס שוטה פשיטא דזה הדר והדר הוא ומי לא יודה בזה שזה תיקון הוא שיהא כל ההדס לפי שיעור תלתא תלתא בחד קינא ולא יפסיק בדין של הדס שוטה ביניהן והיאך שייך פלוגתא בזה ועוד הא בהדיא מייתי בפסיקתא בברייתא דערבי נחל שיהו דליות וכמו שהבאתי בדבור דלעיל דמשמע דלישנא דדליות למעליותא הוא והיינו שע"י שקוטמין ראשן כדי שיתרבו הענפים ויתגדלו נקראין דליות ואין זה אם קוטם הבדין שעולין באמצע הקנה. הרי דפירושם מיפרכא היא וכן הרא"ש ז"ל כתב בזה דמה שחילקו בעל המאור והראב"ד ז"ל בין נקטם ראשו לנקטם דהכא פירושם רחוק מן הדעת. (וכתב עוד שם בענין מה שפסק הרמב"ם ז"ל אם רצה להוסיף

בהדס מוסיף ונוי מצוה הוא אבל שאר המינין אין מוסיפין ואין גורעין מהן ואם הוסיף או גרע פסול וכתב על זה ואיפכא מסתברא דבהדס כתיב מנינא וענף עץ עבות ובערבה כתיב ערבי שתים אבל כל מה שמוסיף בכלל ערבי הוא. ואם שיש ליישב קושיא זו אלא שכבר סיים שם וחכמי פרובינציא הקשו עליו וחזר בו והכשיר הכל) סוף דבר נראה שהיותר נכון הוא פי' הרמב"ן ז"ל והיינו דקאמר שתי דליות ואחת שאינה קטומה כלומר אפי' נוטל הוא שתים מאותן שנקטם ראשן כדי להתגדל ועדיין לא גדלו והאחת היא שאינה קטומה ראשה כלל ועלה קאמר ר"ע אפי' שלשתן קטומין ואיפסקא הלכתא כר' טרפון:

הלכה ה

עץ שפריו הדר ועצו הדר טעם פוריו וכו'. למאי דדריש הכא דלענין הדר נמי עצו ופריו שוה ל"ק הא דמדייק התם בדף ל"ה ואימא פלפלין וכו'. וכתבו התוס' שם ד"ה ללמדך שהפנפלין חייבין בערלה וכו' וא"ת ומנלן דקרא בפלפלין ואימא אתרוג וכו' ויש לומר אתרוג אין זה חידוש אם הוא חייב בערלה וכו' ולמאי דאמר בהאי תלמודא בפרק קמא דערלה והבאתי לעיל ברייש פרקין ד"ה אמר ר"א תמן בגופו הוא יוצא וכו' דמסיק התם מריבויא דיהיה דאפי' אתרוג שנטע מתחלה למצותו חייב בערלה הדרא קושיית התוס' לדוכתה דאימא דקמ"ל דאפי' בכה"ג אתרוג חייב בערלה וחידוש הוא זה אע"ג דבעלמא אמרינן דלכם ולא למצוה כדפריך התם ולא עוד אלא דאפי' למאן דלא דריש יהיה ריבויא הוא קשה דאימא כוליה קרא דעץ מאכל להכי הוא דאתא שאפי' נטעו מתחלה למצוה חייב בערלה ואף דלא דרשינן יהיה לריבויא ועיין לעיל שם מה שבארתי בענין זה בס"ד:

הלכה ו

כל הפסולין אינן פוסלין אלא ביום טוב ראשון בלבד. התוס' כתבו כאן קצת משמע בירושלמי שביום טוב ראשון דווקא מיפסל וכו' וכבר ביארתי בריש פרקין דרוב גדזלי האחרונים מסכימין לכך ומלבד בגזול פלוגתת הפוסקים הוא אי כר' יוחנן או כשמואל. ואפשר שמה שכתבו משמע קצת משום דר' יצחק בר נחמן בשם שמואל דכאן היינו ר' יצחק בר נחמני בשם שמאל דהתם בריש פרקין וכבר נתבאר לעיל מזה בס"ד:

תמן אמריינן שושנתו. אם כו היינו בראשו וכדפרישית וכן כתבו התוס' דף ל"ו בד"ה נטלה בוכנתו:

ניקב ולא פילש מבפנים כשר כהדא דתנינן וכו'. הרא"ש ז"ל הביא לזה ולפרש להא דתני רב חיננא התם ניקב נקב מפולש במשהו ושאינו מפולש בכאיסר ואפי' לא חסר

כלום ואסיפא קאי וכן מוכח בירושלמי ולשון זה משמע דאף על פי שאינו מפולש מעבר לעבר וכו' וכן פירש ר"י וכו' אבל בה"ג מפרש וכו' ופר"י עיקר וכדפרישית בפנים:

הלכה ז

אתרוג הבוסר ר"ע אומר אינו פרי וחכמים אומרים פרי. וכך כתוב לפנינו בפרק קמא דמעשרות בהלכה ד' וכבר כתבתי שם דמה שנמצא בספרים שלפנינו כדברי התוס' בפרקין בדף ל"א ע"ב בד"ה שיעור אתרוג הקטן וכו' כתוב פלוגתייהו בהיפך ט"ס הוא דהא בהדיא אמר לקמן שם כדהכא אתיא דר"ש בשיטת ר"ע רבו וכו' וכך הוא פלוגתייהו בבבלי פרקין דף ל"ו אתרוג הבוסר ר"ע פוסל וחכמים מכשירין ורבה התם בעי נמי למימר כדר' אילא דהכא דר"ע ור"ש אמרו דבר אחד ודחי לה אביי דילמא לא הוא וכו' ואם כן לא ר"ע סבר לה כר"ש ולא ר"ש סבר לה כר"ע והכא דקאמר מסתברא ר"ש יודה לר"ע וכו' ה"ק דאף אם תמצא לומר דמסתברא הוא דר"ש מודה הוא לר"ע מכל מקום ודאי הוא דר"ע לא יודה לר"ש ומשום הך קושיא הרי מנומר וכו'. ולמסקנא דהתם אף ר"ש סבירא ליה כחכמים דמכשירין באתרוג הבוסר וכן פי' הרמב"ם פ"ז דהל' לולב דהבוסר כשר:

לית כתיב אלא כפת תמרים אפי' זה בידו אחת וכו'. זהו לפי הגי' הישנה במתני' וכדגריס הכא בדברי ר' יהודה כדי שיאחז שניהם בידו אחת ואלולב ואתרוג קאי ועלה קאמר ר' יוסי אפי' זה בידו אחת וזה בידו אחת וכן כתב הר"ן ז"ל לסייע מדהכא לגי' הישנה במתני' רבי זעירא בעי הכין חד והכין חד וכו'. הר"ן מפלפל בפירושא דהאי מילתא ומסיק דהעיקר דאהולכה והובאה קאי וכו' וכדפרישית בפנים:

הלכה י

מן מה דאמר רב שמעית מן חביבי אם יתן לי אדם ספר תהלים של ר"מ וכו' הוי דהוא אמר הללויה. זו היא הגי' נכונה כדהכא וכדפרישית בפנים דלפי האי גירסא שייך שפיר דקאמר שהיה מוחק כל הללויה שר"מ שלא קדשו ס"ל שאין כאן שם וכתב כולו בתיבה אחת ולפיכך היה מוחקו לפי שבאמת צריך לחלקו וכן מוכח מדקאמר עלה מיליהון דרבנן פליגין וכו' כלומר מדקאמר המאושר שבכולן וכו' אם כן אינהו הוא דס"ל דנכתב בתיבה אחת וכלול בו השם והשבח ופליגי על רב דס"ל דצריך לחלקן ולכתבן בשתי תיבות והתי"ט הביא כפי אשר מצא הגי' במגלה דגריס שם הוי דהוא אמר הללויה בתיבה אחת והביא ראיה בפרק ד' בד"ה ליה ולך מזבח וכו' והאריך שם לפלפל עם מהרש"ל בענין כס יה שצריך לחלקן וכו' והדברים נכונים הן אבל הראיה אינה מוכרחת מכאן ולפי גי' דהכא שפיר טפי הוא לפי גירסתו בע"פ דף קי"ז דרב הוא דאסור כסיה

ומרחביה אחת הן ורבא הוא דאמר מרחביה בלבד דהשתא לא פליג הירושלמי אגמרא דידן במלתא דרב לתרוייהו הללויה שתים הן לרב. ולענין המסקנא בכס יה בדוכתיה קאי דרבא דהוא בתראה הוא דקאמר מרחביה בלבד אחת היא לפי גירסתו ואם כן כסיה ודאי שתים הם ואף דלפי זה הללויה גם כן שתים הן לרבא בהא לא איכפת לן דבענין זה רבא ורב בחדא שיטתא קיימי כדפשיט התם ת"ש דאמור רב חזינא תילים דבי חביבי דכתיב בהו הללו בתד גיסא וי"ה בחד גיסא ורבנן דהכא פליגי דקאמרי המאושר שבכולן וכו' ואם כן למסקנא קאי כדהכא בענין הללויה דהתם לא קאמר אלא כעין שקלא וטריא למר מאי הוא כזה ולמר מהו כזה ולא מסיק מידי:

אמר לון ולא כן כתיב אורריך ארור ומברכיך ברוך. עיין בסוף פ"ת דברכות מה שאמרתי בזה בס"ד:

תיפתר דברי הכל כשהיו אתרוגים נמכרים ביוקר. בבבלי לא בעי לאוקמי באוקמתא דחיקא כהאי ובפשיטות קאמר בדף ל"ת לפי שאין מוסרין דמי פירות שביעים לע"ה דתניא וכו'. יותר ממזון שלש סעודות וכו' נתבאר מענין זה במקומו בשביעית פ"ז וכן בענין שהביאו התוס' שם ד"ה וליתב ליה דמי אתרוג בהדיא וכו' ובירושלמי אמרינן האתין מלקטין ואחד מוכר על ידיהן וכו' עיין שם מה שבארתי מזה ותמצא פירוש ברור וכדברי הרמב"ם ול"צ לפרש דעל ידי הבלעה מיירי:

הלכה יא

מאן דאמר בשמחת שלמים הכתוב מדבר ביום הראשון דבר תורה ישאר כל הימים מדבריהן וכו'. כמבואר בפנים דבספרי הדפוס טעות דמוכח הוא ומיהת משמע דאיכא חד תנא דס"ל לולב אפי' במקדש י"ט הראשון בלבד הוא מן התורה ושאר כל הימים מדבריהן ובזה יש לישב בענין שהקשיתי לפי' התוס' והרא"ש בהאי דקאמר שמואל ל"ש אלא ביום טוב ראשון וכו' כמוזכר לעיל ריש פרקין בסוף ד"ה תני ר' חייה וכו' דיש לומר דסמיך אהאי תנא דקאמר אף במקדש יום טוב הראשון בלבד הוא מן התורה ואם דלא מצינו סברא זו בכל הש"ס דילן נמצא הוא בהש"ס דהכא ומיהו לא קיימא המסקנא הכי אלא כהאי דמוכחא מברייתא דת"כ דכאידך תנא ס"ל דבשמחת לולב הכתוב מדבר כמבואר בפנים:

אמר לון ר' יוסי לא מן הדא אלא מן הדא דאמר ר' אילא ותני תמן וכו'. בבבלי דף מ"ב ע"ב מייתי להא תניא ר"א בר' צדוק אומר כך היה מנהגן של אנשי ירושלים וכו' ומשמע התם דמתוך שהמצוה חביבה עליהן לא טריד בהו אלא דהתם לא קאמר אלא לענין דמותר להתפלל ולולבו בידו אבל לטעמיה דר' יוסי קאמר נמי התם לקמן משום דטרוד

במצוה הוא הלכך פטור הוא כששכח והיציאו לר"ה. וגריס התם אמר אביי ל"ש אלא שלא יצא בו אבל יצא בו חייב הא מדאגבהי' נפק ביה אמר אביי בשהפכו וכו' וכתבו התוס' מדאיצטריך לשנויי הכי משמע דס"ל דמצות אינן צריכות כוונה וכו' וכרבא בפרק ג' דר"ה דף כ"ח והנה בהאי עניינא פלוגתא דרברבתא היא כמבואר בדברי המפרשים דהרי"ף ז"ל בפ"ג דר"ה לא הביא אלא דברי ר"ז דאמר לשמעיה איכוין ותקע לי אלמא דמצות צריכות כוונה ס"ל וכן פסק הרמב"ם בהל' שופר ומה שפסק הוא ז"ל כפתו ואכל מצה יצא תהו כרבא דאמר עלה זאת אומרת התוקע לשיר יצא כבר ישב זה הר"ן ז"ל שם דלא תיקשי דידיה אדידיה דגבי מצה טעמא שכן נהנה וכן בריש פ"ב מהלכות ק"ש דפסק שצריך כוונה לכל הפחות בפסוק ראשון וכן בקורא בתורה כדרכו והגיע עת ק"ש לא יצא עד שיכוין לבו בפסוק ראשון כדכתב שם אלמא דס"ל מצות צריכות כוונה ול"צ לאוקמי מתני' דריש פ"ב דברכות דבקורא להגיה לחוד הוא דמיירי ואין לחלק כמו שכתב הרר"י בריש פ' היה קורא בשם י"א דבאמירה צריך כוונה ובמעשה א"צ כוונה דאם כן תיקשי ליה שופר דשמיעה כמעשה דמיא ולדברי הר"ן ניחא הא דהתם מיהו הא דהכא הוה קשיא דפסק בפ"ב מהל' שגגות כהאי דאביי דמשמע דאין צריך כוונה מדאיצטריך להאי אוקמתא וכדברי התוס' והיה נראה כדברי הרר"י דלעיל ושמיעה דשופר לאו כמעשה חשיבה ליה והכי מסתברא דלא אמרינן אלא שומע כעונה דמי גבי מצות דתליין באמירה אבל לא שמעינן דהשמיעה כמעשה דמיא ובמקום אחר הארכתי יותר בזה:

זאת אומרת שאסור בהנייה. דמכיון דהוקצה למצותו אסור ליהנות ממנו וכדאמרינן גבי הדס דהוקצה למצוה ואסור להריח בו וכן כל כיוצא בזה:

הדרן עלך פרק לולב הגזול

פרק ד

הלכה א

לולב וערבה ששה ושבעה. אף במקדש אמרו כן גם בלולב וכדפרישית בפנים לפי המסקנא דהתם. ומה שהקשה בעל המאור על הא דכתב הרי"ף ז"ל במגלה בפ"ק גרסינן במס' סוכה מפני מה אין לולב דוחה שבת ביום טוב ראשון והלא מצותו מן התורה ואפי' בגבולין ואוקימנא משום דלא ידעינן בקביעא דירחא ומספיקא לא דחינן שבת והיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דמגילה. וכתב בעל המאור ע"ז ודברים אלו הם כשגגה שלא נאמר והיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דמגלה אלא לענין גזרה דרבה אבל לענין ספיקא דקביעא דירחא אין בזה טעם לשופר ולמגלה שהרי אפי' במקוה שלא היו להם שום

ספק בקביעא דירחא לא דחי את השבת כדתנן גבי שופר במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה ומגילה מעולם לא דחתה את השבת בשום מקום וספיקא דקביעא דירחא לא הוזכר בגמרא אלא לענין לולב בלבד והרמב"ן ז"ל בספר המלחמות תירץ בענין שופר שאפי' כשהיה בית המקדש קיים לא היו יודעין בקביעי של חודש בגבולין וכו' ואני הרחבתי בזה בחיבורי פני המנורה בנר הרביעי במוצק הד'. ובענין חמשה תירוצים שנאמרו בקושית התוס' ריש פ"ד דר"ה דמ"ש שופר בזמן המקדש ומ"ש לולב וכן לאחר החורבן וכו וכל התירוצים אית בהו פירכא מלבד תירוץ אחד שמצאתי המקצת בחידושי הרשב"א והוספתי בו והוא העיקר דבכל מקום שראו חכמים שאם נחוש לגזרה תתבטל המצוה לגמרי בשנה זו לא גזרו ובמקום שלא תתבטל המצוה לגמרי בשנה זו הוא דגזרו וכגון שופר דבזמן המקדש איכא מצות שופר במקדש אף בשבת והלכך בגבולין לא דחי שבת אבל לולב אף דאיכא בשאר יומי מ"מ היה דוחה שבת בראשון אף בגבולין בזמן המקדש וזה למדנו להטעם מהאי תלמודא דדריש הכי בפ' דלעיל בהלכה י"א מדכתיב ולקחתם לכם וגו' ולא כתיב כאן לפני ה' אלהיכם ללמד ולקחתם וגו' מכל מקום שאף בגבולין דוחה שבת בראשון וזהו דוקא בזמן המקדש דדייקינן מדכתיב גבי ושמחתם לפני ה' אלהיכם וגבי ולקחתם וגו' סתם דמכל מקום ולקחתם ביום הראשון בין במקדש ובין בגבולין ואף בשבת אבל בזמן הזה דליכא מקדש כל המקומות שוין ואינו דוחה שבת אף בראשון וכן בשופר בזמן הזה מהאי טעמא גופיה דליכא מקדש וכל המקומות שוין. א"כ בדין הוא דליתקן דבמקום ב"ד יהא דוחה שבת דאי לאו הכי תדחה מצות שופר לגמרי בשנה זו דבמקום דלא נהגו אלא ביום אחד גם בר"ה לאחר תקנת ריב"ז וכו' ושם מבואר הכל בענין פלוגתא דרברבתא בענין זה והרוצה לעמוד על הכל יעיין שם. ובענין קושית בעל המאור בהא דקאמר הרי"ף בסיום דבריו והיינו טעמא דמגלה והלא מגלה לעולם מדרבנן היא והיאך תליא בספיקא דקביעא דירחא תירץ הרמב"ן שם שכלפי שאמר והלא מצותו מן התורה ואפי' בגבולין ואמר משום דלא ידעינן בקביעא דירחא ולא דחי שבתא אלא ודאי דד"ת לפיכך אמר והיינו טעמא דמגלה כלומר שאינה דבר תורה. והר"ן ז"ל דקדק על זה שאינו עולה יפה בלשונו וכו' לפיכך נ"ל דמכיון דמסקינן משום דלא ידעינן בקביעא דירחא אפי' מידי דאורייתא כלולב ושופר לא דחי משום הכי אמר והיינו טעמא דמגלה שהרי מעתה טעמו של שופר ולולב מספיק במגלה ואינה צריכה לטעמא אחרינא ואלו היה בה טעם מפני שהיא של סופרים היה קשה א"כ שופר ולולב דאורייתא לידחי עכ"ל וזה קרוב לתירוץ הרמב"ן לענין הכוונה. ודע דחילוק זה לפי הסברא שכתבתי בענין דצריכין אנחנו לחוש שלא תתבטל המצוה לגמרי בשנה

זו נלמד מהא דר' סימון מפקיד לאילין כו' הכתוב בסוף הלכה בגמרא כאן דקאמר ואין אדחקתון עבדין תקיעתא ולא תעבדיין ערבתא וכדפרישית והביאו לזה התוס' בפרקין והרשב"א והר"ן ז"ל ויש לפלפל עוד בענין זה עם מה שנתבאר למעלה ובחבורי הנזכר בארתי הכל שם:

ערבה הלכה למשה מסיני. בבבלי דף מ"ד קאמר נמי ר' יוחנן ושקיל וטרי התם ומסיק אליבא דר' יוחנן במקדש הל"מ ובגבולין יסוד נביאים. והארכתי ג"כ בענין זה בחבורי פני מנורה שם ובענין פי' הסוגיא דהתם ובענין שכתב התוס' שם ד"ה והאמר ר' יוחנן דילכון אמרי וכו' ולגי' ר"ח דילכון אמר וכו' וע"ש. ומה שציינו התוס' להא בפ' אין מעמידין בירושלמי ט"ס הוא דליתא התם כ"א כאן ובפ"ד דע"ז בהלכה א':

רבי סימון מפקיד לאילין דמחשבין וכו'. עיין לעיל ריש פרקין במה שהוזכר מזה ובמה שציינתי בחיבורי פני המנורה ושם הבאתי דברי הרמב"ן בחידושיו וכך הביא הר"ן ז"ל שכתב על זה ומנהגינו על פי הירושלמי זה דלפום גמרא דילן הא אסיקנא דכי אתא דבין וכל נחותי ימא אמרי איקלע ולא דחי ומסקינן טעמא דכיון דאנן לא דחי אינהו נמי לא דחי אבל מי שתיקן לנו הקביעות והוא רבינו הלל האחרון בנו של ר' יהודה נשיאה ראה דברי הירושלמי בכך עכ"ל. והתוס' בדף מ"ג ע"ב ד"ה לא איקלע וכו' הביאו להא דר' סימון דהכא והקשו אמאי חייש טפי בערבה משופר ולולב וכו' וכפי התירוץ הב' שתירצו כך פירשתי בפנים ובחבורי הנזכר סתרתי לתירוץ הא' וע"ש. ובענין דאמרי התם דכיון דאנן לא דחי וכו' פירש"י ז"ל שלא לעשות לישראל אגודות אגודות ונראה כשתי תורות דלדידן לא דחי לולב שבת וראיתי למי שהקשה דאי הכי גם בב' יו"ט של גליות נמי ליחוש הכי דאינהו לא עבדי אלא יום אחד ומאן דמותיב הא לא חייש לקמחיה דאטו מדינא עבדינן תרי יומי הא לא הוי אלא מנהגא כדשלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם וכו' ולא שייך לטעמא דלא ליהוי כשתי תורות אלא בכה"ג דאיתמר לענין דחיית שבת דלא לימרו הכי לאדחי שבת והתם דחייא אבל במה שאנו עושין ב' ימים ליכא משום דחיית איזה דבר ולא משום הוספה שאינו אלא מנהג ומשום חשש גזרות המלכות:

הלכה ב

כד תהוון יהבין מתנה ביומא טבא וכו' לדעת גמורה. כלומר שתהא שלו לגמרי כדי לצאת בו ואם אמר על מנת שתחזירהו לי אח"כ מהני כך הוא מסקנת הפוסקים ונלמד מעובדא דר"ג ור' יהושע ור"ע שהיו באין בספינה ונטל ר"ג ויצא בו וכו':

הלכה ג

אתא ר' אייבו וכו' ואמר טעונה ברכה. ובבבלי דף מ"ד ע"ב לא קאמר הכי אלא גריס אמר אייבו הוה קאימנא קמיה דר"א בר צדוק ואייתי ההוא גברא ערבה קמיה ושקל חביט חביט ולא בריך קסבר מנהג נביאים היא וחביט פירש"י ז"ל לשון נענוע. ולשיטתו אזיל שפי' לעיל בפ' הישן גבי מתני' העושה סוכתו תחת האילן וכו' דאוקימנא בשחבטן. כל לשון חבטה שבהש"ס לשון השפלה הוא ואני הקשיתי שם בהלכה ג' על פי' זה מחבטן דאיתמר גבי בור ע"ש והרמב"ם ז"ל בפ"ז מלולב כתב דערבה חובטה על הקרקע או על הכלי פעמים או שלש ולפ"ז הלשון הוא בלשון המקרא כי תחבוט זיתך:

וניטלת בפני עצמה. והכי קאמר ר' אמי התם אינה ניטלת אלא בפני עצמה וכ"ש הרמב"ם שם הל' ב' אין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב וכתב הרא"ש וראבי"ה פסק כרב חסדא דפליג התם וקאמר בשם רב יצחק אדם יוצא י"ח בערבה שבלולב וכן מיסתבר דרב חסדא דאמר בשמיה דרב יצחק קיבלה מיניה מדלא פריש גמרא דפליג עליה והוה ליה ר' אמי חד לגבי תרי. עכ"ל. וטעמיה דהרמב"ם דהכא קאמר בפשיטות כר' אמי בלי שום פלוגתא ועוד מדשקיל וטרי התם כדר' אמי. ש"מ הלכתא כוותיה. ובענין השיעור פסק כרב ששת דהתם וכהאי דהכא אפי' עלה אחד בבד אחד:

הלכה ד

לא אמר אלא קטן הא גדול לא. מלישנא דהאי ש"ס משמע כפי' התוס' דף מ"ה ד"ה מיד התינוקת וכו' כדפי' הא' שפירשתי במתני' ולפי' הב' שהוא כפירש"י צריך לדחוק ולפרש הא דהכא. ומה דקאמר ר' יוסה תמן הוא אינו ראוי לצאת בו וכו' ומשמע דטעמא לא הוי אלא כדר' יוסי ולא משום שהוקצה למצותו כל היום וכדפרישית בפנים היינו דלא תיקשי ליה להאי דר' אבינא וכו' דיכילנא לשנויי לך דשאני הכא מהאי דאתרוג שנפסל אבל לקושטא דמילתא דינא הכי הוא דהואי דהוקצה למצותו כל היום וכר' יוחנן דהתם דף מ"ז ע"ב:

הלכה ה

רבי זעירא עולא בר' ישמעאל בשם ר' אלעזר שלמי חגיגה ששחטן מערב הרגל וכו' היינו דעולא אמר ר' אלעזר בבבלי פסחים דף ע' אמר עולא אמר ר' אלעזר שלמי ששחטן ערב יו"ט אינו יוצא בהן כו'. והברייתא שהובאה כאן היא כפי נוסחת הספרי אשר ציינתי בפנים ולא כנוסחא שהובאה התם ולא כפי שהובאה בבבלי מכלתין דף מ"ח שהיא בהיפך לרבות לילי יו"ט האחרון אי אינו וכו' ופירשתי הסוגיא דלקמן כפי אשר הובאה כאן כמבואר היטב בפנים והא דקאמר הכא קיימה רב אבודמי נחותה

בכהנים ובשעיר אידחי לה האם דקאמר רבא עלה שתי תשובות בדבר חדא דשעירי הרגלים חי נאכלין וכו' ועוד כהנים אוכליו בעלים שמתים וקאמר שם אלא אמר רב פפא משמחו בכסות נקייה ויין ישן וכך הביאו התוס' ריש פרקין לתרץ קושיתם. ומיהו על התיו"ט שהביא לזה במתני' כאן קשה שהיה לו לכתוב כפי המסקנא דהש"ס התם שהרי כל השקלא וטריא דהתם בענין זה אינו אלא לפי מה דאמר עולא א"ר אלעזר וצריך לדחוק בהני אוקימתא אבל לבתר הכי מסיק הש"ס וקאמר כי אתא רבין אמר ר' אלעזר שלמים ששחטן מערב יו"ט יוצא בהן משום שמחה ואין יוצאין בהן משום חגיגה וכו וכפי' הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' חגיגה דלא בעינן חביתה בשעת שמתה וא"כ מעתה א"צ לאוקמתא ולתירוצא דחיקא דמשמחו בכסות נקייה ויין ישן אלא דאית ליה במה ישמח באותן ששוחט מערב יו"ט:

צריך אדם לפסול סוכתו וכו'. האי סוגיא כולה הובאה בפ' כיצד מברכין כאשר ציינתי בפנים ושם הבאתי דעת התוס' והרא"ש בערבי פסחים בענין אין קידוש אלא במקום סעודה ומה שפירשו להא דהכא וכן לדעת הר"ן שרצה לפרש בענין אחר ופלפלתי שם בענין הסוגיא וכהאי דקאמר זאת אומרת שהן נחלקין בפירות שיש לפרש דאדלעיל התם קאי ואין לכפול בדברים והרוצה לעמוד על תוכן הדבר יע"ש:

הלכה ו

אמר ר' יוחנן כל שיטת ר' אלעזר בשיטת ר"ע רבו הכי נמי קאמר ר' יוחנן בזבחים דף ק"י ע"ב אמר ר' יוחנן משום ר' מנחם יודפאה ר"א בשיטת ר"ע רבו אמרה וכו'. והכא ס"ד דהני תנאי דפליגי אליבא דר"א פליגי בהא אם ר"א כר"ע או כרבנן ס"ל ודחי להדלות יכול וכו' כמבואר בפנים בלשון הב' שפירשתי והוא העיקר דמה נפיק ביניהון דקאמר אדבתריה קאי אית תנייי תני וכו' ומסיק דפליגי אליבא דר"א אם יש שיעור למים או לא ועיין בתוס' שם ד"ה אישתמיטתיה וכו' דרוצין לפרש דר' יוחנן ס"ל דאין שיעור למים וכתבו ומיהו לא יתכן וכו' ובאמת דיש שיעור למים וכדכתב הרמב"ם בפ"י מתמידין ומוספין בהל' ז' ע"ש ובפ' י"ט מפסולי המוקדשין בהל' ג' המנסך שלשת לוגין יין או מים בחוץ חייב וע"ש ובתוס' שם ד"ה ביש שיעור למים קא מיפלגי וכו' דלת"ק יש שיעור דנקט שלשת לוגין לא פחות ולא יותר וכו' וא"כ אם ניסך ג' לוגין בפנים וג' לוגין בחוץ פטור הוא כדקאמר הכא:

ויבן מגדל בתוכו זה ההיכל וכו'. כך היא הגי' בתוספתא פ"ג ומביאין התוס' בדף מ"ט ד"ה ויטעהו שורק וכו' ומריבויא דגם דריש שיתין:

הדא אמרה הקדימן לזבח כשר ניסכן בלילה כשר. כפי' הרמב"ם בפ"י מתמידין ומוספין הל' ז' והכ"מ לא ציין מקומו. ובהא דקאמר הכא לא ניסך היום לא ינסך למחר על שם עבר יום עבר קרבנו אין המסקנא בהבבלי כן אלא כדפסק הרמב"ם בפ"ב ממעשה הקרבנות בהל' י"ב מביא אדם קרבנו היום ונסכיו אחר עשרה ימים אחד יחיד ואחד צבור אם לא קדשו נסכים בכלי שרת וכו' וטעמיה כיון דאמר מר ומנחתם ונסכיהם אפי' בלילה ואפי' למחר והאי בקרבן צבור כתיב א"כ אין חילוק בין יחיד בין צבור וכן אין חילוק בין נסכי יין לבין נסכי מים ואפשר דהכא בקדשו בכלי שרת מיירי ונפסלו בלינה:

הלכה ז

חזקיה אמר שלא יאמרו ראינו מיים שנתמלאו לקידוש ידים ורגלים וכו'. בבבלי פרקין דף נ' נתחלף הא דחזקיה לדבי ר' ינאי ודבי ר' ינאי דהכא לדחזקיה ולחזקיה דהתם אין כלי שרת מקדשין אלא מדעת וכ"פ הרמב"ם בפ"ג מפסולי המוקדשים בהל כ' אין כלי שרת מקדשים אלא מדעת וכר' יוחנן בפ"ק דמנחות דף ז' וע"ש:

רבי פדת בשם ר' הושעיה מי סוטה נפסלין בלינה ובפ"ב דסוטה בהלכה ב' גריס בהאי תלמודא ר' פדת בשם ר' יוחנן מי סוטה נפסלין בלינה וכ"פ הרמב"ם כמ"ד מהל' סוטה הל' י"ב וכתב הכ"מ דפסק כר' יוחנן דהוא מאריה דגמרא טפי. ולפי גי' דהכא אפשר לומר משום דר' הושעיה נמי הכי ס"ל ור' פדת קיבל זה משניהם ופסק כתרי לגבי חד:

יין אמר ר' שובתיי המשמח אלקים ואנשים. בבבלי שלהי פרקין פריך ואמאי לעבד במסננת לימא מתני' דלא כר' נחמיה וכו' אפי' תימא ר' נחמיה וכו' משום הקריבהו נא לפחתך וגו' והיינו דאפי' לר' נחמיה דמתיר להדיוט לגבוה מיהת מודה דלא ודרשא דהכא יותר בפשיטות היא וכת"ק דקסבר דלית להו תקנתא אפי' להדיוט וכתיב המשמת אלקים ואנשים:

הדרן עלך פרק לולב וערבה

פרק ה

הלכה א

החליל חמשה וששה. מתניתא דר' יוסה בר' יודה דתני חליל של קרבן דוחה וכו'. לפי גי' דהכא בהתוספתא דגריס בהדיא חליל של קרבן ומוקי להמתני' דהכא נמי כר' יוסי בר' יהודה מכח האי דיוקא דדייק הא של קרבן דוחה ואם הן בחדא אזלא כהאי אוקמתא דרב יוסף בבבלי ריש פרקין דמוקי להאי ברייתא דמייתי התם וגריס סתם החליל דוחה את השבת דברי ר' יוסי בר' יהודה דבשיר של קרבן הוא דפליגי ובחדא

הוא דלא כרב יוסף דאיהו מסיים אבל שיר של שואבה דברי הכל שמחה היא ואינו דוחה את השבת ואם כן לדידיה מתניי' דידן ככ"ע אתיא ולא דייק ליה כדיוקא דהכא מדקתני זה חליל וכו' מכלל דתנא דמתני' כר' יוסי בר' יהודה ס"ל בחליל של קרבן אלא דאיכא למימר דלדידיה זהו חליל וכו' דקתני לאו לדיוקא אתא הא חליל של קרבן דוחה אלא לפרושי הא דקתני בריש פרק דלעיל החליל חמשה וששה הוא דאתא והיינו למאי דגריס בתוספתא החליל בתחלתו דוחה שבת דברי ר' יוסי בר' יהודה ולפי זה יש לומר דלא פליג ר' יוסי בר' יהודה אלא אם יום ראשון הוא שחל בשבת דלהכי קאמר בתחלתו אבל אם חל יום טוב הראשון באמצע שבוע מודה הוא שאינו דוחה שבת וכן יום טוב דוחה בתחלתו ושבת לרבותא קאמר ועלה קאמר התנא זהו חליל של בית השואבה וכלומר דלא תטעי לומר דבחליל של קרבן קאמר וכר' יוסי בר' יהודה דלפעמים דוחה שבת ולפעמים אינו דוחה דא"כ ששה ושבעה מיבעי ליה למיתני שאם חל יום טוב הראשון של חג בשבת אם כן שמיני נמי בשבת ואינו דוחה אלא ביום ראשון הוו להו שבעה ואם חל יום טוב באמצע השבוע ואינו דוחה אלא בתחלתו ויום טוב האחרון אינו דוחה וכן השבת שבתוך החג אינו דוחה פשו להו ששה להכי קאמר זהו החליל של בית השואבה וכו' לומר דלא איירי הכא בשיר של קרבן כלל אלא בשל שואבה דלדברי הכל אינו דוחה לא את השבת ולא את י"ט אבל בשיר של קרבן דפלוגתא היא בברייתא לא קא מיירי ומתני' דערכין דקחשיב שמונת ימי החג מוקי לה רב יוסף כר' יוסי בר' יהודה דברייתא וזהו נמי כדמוקי לה הכא ולא כר' יוסי בר' יהודה דהתוספתא דגריס בתתלתו ובהכי ניחא לי הא דפריך הכא מההיא מתני' דערכין וקאמר ויש שמונה בלא שבת ומוקי לה כר' יוסי בר' יהודה הא בלאו הכי קשיא מי"ט דלחכמים אף י"ט אינו דוחה אלא דקס"ד דאפי' כר' יוסי בר' יהודה לא מצית לאוקמי ומשום דבתוספתא לא קאמר אלא בתחלתו הוא דוחה שבת ואם כן מתני' מני לא כר' יוסי בר' יהודה ולא כחכמים. ולהכי פריך משבת וכדפרישית לפי גי' דהתוספתא ומשני דר' יוסי בר' יהודה דברייתא היא ולא כדקתני בהתוספתא. וניחא נמי בהא דגריס התם לקמן בדף נ"א דר' ירמיה בר אבא קאמר מחלוקת בשיר של שואבה ופליגי אם שמחה יתרה דוחה שנת אבל בשיר של קרבן ד"ה עבודה היא ודוחה את השבת. וכלומר דשייכא לעבודת קרבן היא ואע"ג דמסיק שם לעיל דכ"ע עיקר שירה בפה מ"מ שיר שבכלים שייכא נמי לעבודה ודקאמר עיקר שירה בפה זה לא קאי אלא אלו שנים עשר לוים העומדים על הדוכן לומר שירה על הקרבן שאין עיקר שירה שלהם אלא בפה ומפני שהשיר שהוי עובדין בכלים אינה בלוים דווקא אלא היו לוים וכן ישראלי' עובדין. להשיר שבכלים ואינה למנין י"ב

לוים העומדים על הדוכן וכדכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' כלי המקדש בהל' ג' ומהאי טעמא נמי פסק הוא ז"ל שם דעיקר שירה בפה כדמסיק התם לעיל לכ"ע הכי ופסק נמי שם בהל' ו' כדמסיק הש"ס לר' ירמיה בר אבא דחליל של קרבן דוחה שבת ואין אלו המסקנות סותרין זה לזה דעיקר שירה בפה שאמרו היינו לאותן י"ב לוים העומדין על הדוכן שאין פוחתין מהם לעולם והשיר שבכלי' שדוחה את השבת באלו המנגנין אחרים שעומדים שם. ועובדין בכלי שיר דמכל מקום מצוה. היא וכמה שזכרתי מזה לעיל בפ' בתרא דעירובין גבי קושרין נימא במקדש ולקמן נדבר עוד מענין זה. זהו טעמא דאלו ב' המסקנות וכדפסק הרמב"ם להני תרתי. ואיתותב התם ר' יוסף מברייתא דקתני בהדיא כר' ירמי' דלא פליגי אלא בשיר של שואבה. ותו קאמר לימא תהוי תיובתא דרב יוסף בתרתי אמר לך רב יוסף פליגי בשיר של שואבה וה"ה לקרבן וכו' והא קתני זהו חליל של בית השואבה וכו' אבל דקרבן דוחה מני וכו' אלא לאו רבנן ותיובתא דרב יוסף בתרתי תיובתא ולכאורה איכא למידק הוה ליה לאותביה מעיקרא ממתני' דידן דעיקר תיובתא אהא דרב יוסף היא ואמאי מותיב מברייתא מעיקרא ולמאי שביארנו ניחא דלא מצי לאותביה מעיקרא מדיוקא דמתני' דאיכא למידחי דהא דקתני זהו חליל וכו' לאו למידק הא דקרבן דותה אלא לאפוקי מהאי דר' יוסי בר' יהודה דתוספתא היא וכדלעיל והלכך מותיב מעיקרא מברייתא דקתני בהדיא דבשל שואבה הוא דפליגי והשתא דיוקא דמתני' נמי הכי דייקינן הא של קרבן דוחה וככ"ע אליבא דר' ירמיה בר אבא. והתוס' שם ד"ה כתנאי עבדי כהנים היו וכו' כתבו ותימא דהכא מסקינן דכ"ע עיקר שירה בפה והתם קתני רישא דחליל מכה בשמונת ימי החג ואי אפשר בלא שבת ויש לומר דהוא מפרש טעם משום דאין שבות במקדש ובירושלמי פריך ומשני רישא ר' יוסי בר' יהודה היא עכ"ל ויש לתמוה על דדייקי משבת הא לא אשכחן פלוגתא אחריתא אלא דלמר בין שבת ובין יום טוב אינו דוחה ולמר דוחה שניהן ואם כן למה לי משבת הא בלאו הכי ע"כ דאתינן לתירוצא דידהו או לתירוצא דש"ס דהכא וכבר ביארתי לעיל לטעמא דהש"ס דמדייק הכי וקאמר ויש שמנה בלא שבת. וראיתי להתי"ט בפרק ב' דערכין שהביא שם לדברי התוס' הללו וכתב ושוב מצאתי. לתוס' פרק החליל וכו' ומסיים שם ולירושלמי יש לומר דשבות זה אסרו אף במקדש כדאשכחן בשאר שבות כמ"ש בפ' בתרא דעירובין עכ"ל כתב זה בפשיטות ולא דמיא כלל נהאי דערובין וכמה שביארתי שם דלא אמרו אלא בשבות גדולה שלא התירו במקדש וכגון בהחזרת ציר העליון ובקושרין נימא דלכתחלה אסור אף במקדש ודוקא בשנפסקא הוא דהתירו לקשור במקדש וכללא דמלתא מבואר שם דכל היכא דאיכא למיגזר משום מלאכה אותה שבות לא התירו אף במקדש אלא

שצריך להוסיף ולבאר דהיינו דוקא היכא דאיכא מעשה כל דהו וחיישינן משום דלא ליתי למיעבד מלאכה הא הוא דקרינן שבות גדולה ולא התירו במקדש אבל היכא דליכא מעשה בידים כלל וכגון האי דחליל דאינה אלא חכמה ולאו מלאכה היא וכעין דאמרינן בשופר דמאי שנא זה מזה בהא ודאי לא גזרינן במקדש ותדע דע"כ לחלק כן דהרי שופר התירו במקדש בשבת ומשום דאין שבות במקדש וכדפירש"י ז"ל ומאי שנא התם דאיכא למיגזר דלא ליתי להעביר ד' אמות בר"ה או להוציא מרשות לרשות לדעת רש"י והרמב"ם ומאי שנא הכא דאיכא למיגזר שמא יתקן כלי שיר וכדכתבו התוס' ריש פרקין ד"ה שאינו דוחה וכו' ואם התירו שופר במקדש במקום מצוה למה לא יתיר חליל במקדש במקום מצוה וכמו שזכרנו דנהי דעיקר שירה בפה מיהת מצוה איכא בכלי כשיר של קרבן ואם כן לא שייכא האי טעמא אף להש"ס דהכא אלא דעיקרא דמילתא הכי הוא דעלמא דדחיק כש"ס לאוקי רישא דמתני' דערכין כר' יוסי בר' יהודה משום דנקט להאי גירסא דברייתא עיקר דגריס בהדיא דפליגי בשיר של קרבן ואם כן לא אתיא כרבנן אלא כר' יוסי בר' יהודה וכדלעיל. אי דאמרו שבות גדולה לא התירו אף במקדש העיקר הוא כדמחלקינן דדוקא בדאית ביה מעשה כל דהו ואיכא למיגזר נמי משום מלאכה גמורה אבל לא במקום שאיו כאן מעשה כלל אלא דאיכא למיגזר משום מלאכה כגון שופר וחליל וכמה שנתבאר אותו שבות התירו במקדש במקום מצוה דוק ותשכח שכן היא ועיין בפ' בתרא דעירובין שם ובמקומות המצוייניין שם בדברי הרמב"ם ויתבאר לך הכל:

למה נקרא שמה בית שואבה שמשם שואבין רוח הקודש על שם ושאבתם מים בששון.

התם בריש פרקין גריס איתמר רב יהודה ורב עינא חד תני שואבה וחד תני חשובה אמר מר זוטרא מאן דתני שואבה לא משתבש דכתיב ושאבתם מים בששון וכו' והתוס' כתבו בירושלמי מפרש שמשם שואבין רוח הקודש וכו' ולכאורה נראה שהם ב' טעמים מתחלפין וא"כ היה קשה הא דמייתי הכא על שם ושאבתם מים וגו' והנראה דתרווייהו צריכי דאי מטעמא דכתיב ושאבתם מים בלחוד הוה ליה למיקרי שמחת השואבה מאי בית השואבה ולטעם שמשם שואבין רוח הקודש שפיר נקרא שמחת בית השואבה שהמקום הוא הגורס שמתאספין בעזרה ושמחים בשמחת המצוה ושורה רוח הקודש עליהם כדאשכחן ביונה בן אמיתי ואי משום האי טעמא בלחוד למה תיקנו זו השמחה להתחיל בשעת מילוי המים הרי עיקר המצוה הוא ניסוך המים ושעה זו היה להם להתחיל השמחה הלכך איצטריך נמי טעמא דכתיב ושאבתם מים בששון. והשתא איכא למימר דאמוראי דהתם לא פליגי ותרווייהו ס"ל דשייכא שמא דשואבה וכן נמי שמא

דחשובה משום דהשאיבה רמיזה בקרא דושאבתם ומשום דמצוה חשובה היא ובאה משמת ימי בראשית ומתוך כך זוכין להשראת רוח הקודש:

ומי החריבה טרוגיינוס הרשע. זו היא הגי' הנכונה ולא כדגריס בבבלי אלכסנדרוס מוקדון ומי שבקי בד"ה שלהם יודע שלא הרשיע אלכסנדרוס מוקדון כל כך וכן לא גריס ליה בשום מדרש אחר וראיתי בספר קדמון אחד שכתב כי נוסחא זו ט"ס בבבלי היא:

הלכה ב

בר קפרא אמר וגובהן מאה אמה. והתם גריס בדף נ"ב תנא גובהה של מנורה חמשים אמה וא"כ לא היו צריכין לנס למאי דקים ליה הכא דלעולם צריך הבסיס להיות שליש מערך הגובה שעומד עליו ולגי' דהכא איכא למידק היאך עשו כך בתחלה וסמכו על הנס. ובענין הבעיא דבעי מה ביד כולהם וכו' התם פשיט לה דאשכחן ברייתא דקתני ובידיהם כדים של ל"ג לוג שהם כולם מאה ועשרים לוג:

הלכה ו

תקיעות היו מוסיפין. וכי תקיעות היו מוסיפין וכו' כדפרישית בפנים וכך היא המסקנא התם בדף נ"ה דאיתותב רבי אחא בר חנינא דקאמר דקרא מוסיף תקיעות לכל מוסף ומוסף:

נימין יתרות בין זה לזה. בבבלי ערכין סוף פ"ב משמע דכינור נפישי נימין דידיה וע"ש וכל הא דלקמן גריס שם בדף י' וי"א ובנוסחא שונה במקצת:

מוספי שבת ומוספי ר"ח מי קודם. עיין לעיל פ' בתרא דשקלים מה שכתבתי בזה בסייעתא דשמיא:

הלכה ז

ברכה אמר אילא זמן. בתוספתא פ"ד קתני ברכה לעצמו שנאמר ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך והביאה רש"י בפ"ק דר"ה דף ד' והתוס' מפלפלין שם בזה והכא קאמר בהדיא זמן:

הלכה ח

אמר ר' לוי כל המשמרות היו נתונות בדרום וכו' מתני' אמרה כן חל יום אחד להפסיק בינתים. למאי דמבואר בפנים וא"א לפרש בענין אחר עין בעין תראה דמוכרח הוא פי' הרמב"ם בהא דקתני והמתעכב נוטל שתים וכדפרישית במתני' וכמ"ש בחבורו בסוף פ"ד מהלכות תמידין דהיינו דקאמר ר' יוסי מתני' אמרה כן וכו' וכאשר הסברתי בפנים דמשום שלפעמים היה כך ולפעמים כך והאי מלתא תליא היאך חל אותו יום המפסיק בינתים לפיכך היו כולן נתונות בדרום כדי שידעו מי הוא הנוטל כהיום עשר ומי הוא

הנוטל חמש וכמבואר בפנים ואלו להראב"ד שם שההביל דברי אמת הללו מבלתי נודע לנו היאך יפרש להא דהכא והיאך יהא סייעתא לר' לוי מהא דתנינן חל יום אחד להפסיק בינתיים:

קריא מסייעא להן תנייא וכו' ואחימלך מן המשמר היוצא היה. קשיא הרי אחימלך כה"ג היה ונוטל חצי חלק מכל משמר וכדדרשינן מוהיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו וכדכתב הרמב"ם שם בסוף הפרק ולמה לי אם מן המשמר היוצא היה ואפשר לומר דה"ק דאחימלך מן המשמר היוצא היה לו אותן החמש לחם וכלומר שהיוצא שנוטל חמש לעולם לר' יהודה הם נתנו היום חלקם לאחימלך שהוא הכה"ג כדי שלשבת אחרת וכשיגיע כך לחלקם לא יטול מהם כלום ודוד היה יודע זה ולפיכך דיבר כן עם אחימלך ומ"מ סייעתא לר' יהודה היא מן המקרא הזה והאי מלתא תליא בפלוגתא דרבי ורבנן דמייתי בבבלי פ"ק דיומא דף י"ז ע"ב ובפירושא ואוקמתא דאביי ודרבא ובמקום אחר הארכתי בזה:

אמר ר' אבהו חשבתים וכו'. המעיין יתבונן ויראה הפירוש האמתי בפנים והאיך מגיע לכל משמר ומשמר ביובל אחד שיהא נוטל ושונה ומשמרה זו כמשמרה זו וכן בכל יובל ויובל ולפיכך העמידו על כ"ד משמרות ולא פחות ולא יותר דמשכחת לה שיארע כך שיהא כל אחד נוטל ושונה ולא יותר. ולפי המקדישין דשכיחי להקדיש באותן מ"ח שנים של שני יובל עד שנת מ"ט ואין מ"ט בכלל ולפי הטעמים שנתבארו בפנים בס"ד. הנה האמת אגיד ולא אכחד האף אמנם נתתי אל לבי מימים כביר לא להביא מפירושים שונים ומשונים אשר ראיתי ולא לדקדק אחריהם מכ"ש להיות כמשיג על דברים כאלה. כי לא ניתן לפרש דברי הש"ס הזה כ"א להמעיינים ומפרשים על הסדר כולו מחמדים שבו והיגיעים בו תמיד יומם ולילה לא יחשו ואל יתנו דומם לו וכמאמר ר' מנא כאן ריש פ' לולב וערבה ובכמה וכמה מקומות בהש"ס הזה דדריש כי לא דבר רק הוא ואם רק הוא מכם למה שאין אתם יגעים בו כי הוא חייכם אימתי הוא חייכם בשעה שאתם יגעים בו. הנה כעת לא יכולתי להתאפק מה שראיתי לחכם אחד שמביא לזה ומשתבח בעצמו בפירושו שהוא מעשה חושב כי טעם כ"ד משמרות שתיקנו לפי שבכ"ד יובלות נוטלות כולן ואז חוזרות חלילה. ומי יתן איפה כי ימצאהו זה לפי פירושו לתת טעם מדוע כ"ד משמרות ולא פחות ולא יותר הלא על הא דפריך ויעשה אותן עשרים ושלש קאמר ולית יכיל דכתיב וכו' וכי זה הוא מעשה חושב קאמר ר' אבהו חישבתים וכו' והלא אם היו כ"ג היו נוטלות בכ"ג יובלות וחוזרות חלילה וכן אם היו כ"ה או יותר ותינוק היודע ספר יודע זה ונער יכתבם לחשבון זה ונשאר מבלתי נודע לקביעות כ"ד משמרות בדוקא

לפי דבריו ומה לנו אם הוזכר בגמרין מענין זה או לא הלא תמצא למאות ולאלפים כזה ושלא נזכר בהבבלי כלום. ואף אם נפרש דברי הבבלי דערכין דקאמר משמר הפוגע ביובל וכו' היינו שנוטל כל שדה אחוזה שימצא א"כ נאמר הש"ס הזה איננו מסכים לזה אלא דסובר שהראשונה הפוגע ביובל נוטל השדה או בשדות של שנה הראשונה בלבד ואח"כ להשניה וכו' ונותן טעם ע"י כך למה כ"ד משמרות בדוקא ולפי הבבלי באמת לא מצינו טעם לזה והרמב"ם העתיק כפי דברי הש"ס הבבלי כדרכו בכ"מ. סוף דבר לא ניתן לכתוב ולהאריך יותר בזה כ"א המעיין המבין ומודה על האמת יקבל זה ממי שאמרו וכדפרישית וזהו מעשה חושב דר' אבהו:

סליק פירקא וכולא מסכתא ברחמי ובסייעתא דשמיא